

CAPÍTOL TRES

Episodi 1 (pàg. 17)

Llegir cares i el llenguatge del cos

Abans, en el capítol u, la Pimi ha intentat, sense èxit, de parlar amb en Bernat. Ara observa com la Victòria i en Bernat estan asseguts i es pregunta com és que ell no contesta a la Victòria amb paraules. Però, ara, en Bernat sí que para atenció a la cara de la Victòria, mentre que, abans, quan la Pimi li volia parlar, ell girava la vista cap a una altra banda.

El comportament d'en Bernat planteja aquesta qüestió: ¿què fa la gent quan escolta *atentament*? ¿Un individu pot entendre millor el que li diuen els altres si els mira els ulls i la boca? ¿Potser una part del significat d'allò que algú diu està continguda en les expressions facials i en els gestos que fa, a part de les seves paraules? Si és així, ¿és possible de llegir la cara d'una persona tal com es llegeix un llibre? Encara més: si algú diu una cosa, però la seva expressió facial o el llenguatge del seu cos en suggereixen una altra, ¿com s'ha d'interpretar el significat del seu comportament global?

La Pimi es pregunta ara com pot ser que algú deixi d'enraonar, i admet que troba inimaginable el silenci.

Preguntar-se, imaginar, i la credibilitat de la Pimi

Aquí hi ha dos actes mentals interessants: d'una banda, la Pimi diu que no podia "evitar de preguntar-se..." D'altra banda, afirma que ni s'ho sap *imaginar* què és estar en silenci. Aquestes observacions es fan en un context d'enraonar sempre. En un context així, la Pimi admet que es pot controlar molt poc en certs aspectes del seu comportament mental: com quan es tracta de preguntar-se coses i de poder imaginar o no imaginar.

Planteja la qüestió amb els teus alumnes. ¿És possible que ara la Pimi no digui la veritat? Diu que no para mai d'enraonar. ¿És literalment veritat això? Diu que no podia evitar de preguntar-se una cosa. ¿És literalment veritat això? Diu que no se sabia imaginar que algú estigués en silenci. ¿És literalment veritat això?

Silenci

Demana simplement als teus alumnes què és el silenci. Una manera d'abordar el problema consisteix a veure el silenci de manera semblant al fred i a la foscor. Tal com el fred és l'absència de calor, i la foscor és l'absència de llum, així el silenci podria ser l'absència de soroll. Demana als teus alumnes si aquesta analogia és bona o no.

¿Per què enraona la gent?

La Pimi pregunta a la Isabel: "¿Per què enraona la gent?" La pregunta és ambigua. Podria voler dir quina és la *causa* que fa que la gent enraoni. O podria voler dir quines *raons* té la gent per enraonar. Si, per exemple, algú t'enfoca una llum potent directament

als ulls i tu parpelles, tothom dirà que la llum és la causa del parpelleig. El parpelleig ha estat simplement una reacció reflexa que no es pot controlar. Però quan la gent decideix d'enraonar, segurament que té una raó per fer-ho. Aquesta última és la interpretació de la Isabel. Les persones enraonen per fer saber als altres el que pensen i senten. En altres paraules: la Isabel interpreta que les persones enraonen per expressar-se i per comunicar-se amb altres. Segons aquesta interpretació, no seria pas estrany que, qui no es volgués expressar ni comunicar amb altres, deixés d'enraonar.

¿Com es relacionen enraonar i pensar?

Tal com ho formula la Isabel és, certament, una qüestió discutible. ¿Primer pensem i després enraonem? Enraonar i pensar, ¿són activitats concurrents però independents, o bé són dos aspectes diferents de la mateixa cosa, tal com una moneda sembla rodona o prima segons des d'on es mira?

Suposar i falsar

A la línia 17, la Pimi es refereix a "imaginar" en el sentit de "fer una suposició", que és un altre acte mental. I és un acte mental particularment important quan es vol cridar l'atenció sobre la possibilitat d'un contra-exemple. Considera el cas d'un venedor de joguines que ensenya una joguina a uns pares. Li dóna corda, la posa a sobre el taulell i funciona perfectament. El nen diu: "Però, papa, imagina't que no ens funcionés a sobre el parquet." [En el llenguatge col·loquial, l'expressió "imagina't" o "suposem" sovint queda sobreentesa en expressions més lleugeres com ara: "¿I si no ens funcionés...?"] El nen pensa ara en un possible contra-exemple. Aquest és un recurs molt útil en les discussions filosòfiques, perquè obliga el pensador a tenir en compte els límits dels seus conceptes. En aquest sentit, la *falsació* té més importància que la *verificació*. El venedor diu que la joguina funciona, i ho pot verificar tot posant-la a sobre de centenars de superfícies llises. Però el temor del nen, que la joguina no funcioni, només necessita un únic contra-exemple que, tot sol, pot falsar [=fer falsa] l'afirmació del venedor.

Raonament hipotètic

Finalment, observa l'esquema de raonament que fan servir la Pimi i la Isabel. La Isabel comença amb un enunciat del tipus "si... aleshores" [línia 15: "quan les persones... és perquè..."]. La resposta de la Pimi nega la segona part de l'oració de la Isabel [línia 17: "imagina't que no *vol*en fer saber..."]. Llavors, la Isabel conclou que si la segona part del seu enunciat inicial és falsa, la primera part ha de ser igualment falsa.

Així,

Si [quan] enraono, aleshores [és perquè] vull fer saber
als altres el que penso i sento.
Jo no vull fer saber als altres el que penso i sento.

Per tant, no enraono.

Tal com es presenta, la conclusió que treuen és vàlida. És un exemple de com el raonament formal es troba immers en les converses quotidianes. Amb tot, no cal que s'examinin els esquemes lògics implicats en aquest punt. Això es farà a *La descoberta de l'Aristòtil Mas*, que és un programa posterior de Filosofia per a Nens.

3.1.1 PLA DE DISCUSSIÓ: ¿Ho pot evitar l'Anna? (p. 17,6)

L'Anna, ¿pot evitar de pensar el que està pensant?

Pot

No pot

1. L'Anna somia que pega el seu germà.
2. L'Anna vol pegar el seu germà.
3. L'Anna voldria ser prou gran per dir-li, al seu germà, el que ha de fer.
4. L'Anna té un somni espantós, en què el seu germà té un accident de cotxe.
5. L'Anna confia que el seu germà no voldrà tornar a veure *La Guerra de les Galàxies*.
6. L'Anna vol ser una princesa.
7. L'Anna espera tenir millors notes a l'escola.
8. L'Anna decideix tenir més neta la seva habitació.
9. L'Anna decideix que no tornarà a rentar mai més els plats.

[Vegeu les entrades: "Voluntari/obligatori" d'aquest Manual i de *Recerca Filosòfica*; "Fer" de *Recerca Filosòfica*.]

3.1.2 PLA DE DISCUSSIÓ: ¿Es pot evitar? (p. 17,6)

La gent, ¿pot evitar de sentir i de fer el que sent i fa?

Pot

No pot

1. Només són les 11 del matí i la Lídia té molta gana.
2. La Júlia vol deixar de rosegar-se les ungles.
3. La Maria voldria ser més amable amb la seva àvia.
4. En Joan confia que l'any vinent serà el primer a classe d'aritmètica.
5. En Quim té un atac d'esternuts i interromp la classe.
6. En Marc es passa tota la tarda jugant a futbolí amb el seu nou programa d'ordinador.
7. La Susanna singlota fort mentre respon una pregunta a classe.
8. En Rafa decideix d'estar ben assegut quan sigui a classe.
9. A l'Alba, li agradaria de poder parlar anglès amb el seu nou veí.
10. La Judit confia que les dents li aniran creixent menys tortes.

[Vegeu les entrades: "Voluntari/obligatori" d'aquest Manual i de *Recerca Filosòfica*; "Fer" de *Recerca Filosòfica*.]

3.1.3 PLA DE DISCUSSIÓ: Sempre (p. 17,7)

¿Què fem sempre?

1. Respirar?
2. Pensar?
3. Digerir aliments?
4. Voler coses?
5. Fer-nos més grans?
6. Tornar-nos més espavilats?
7. Sentir sorolls?
8. Tenir sensacions?

[Vegeu l'entrada "Sempre" a l'Índex Temàtic d'Exercicis d'aquest Manual.]

3.1.4 EXERCICI: Suposar, preguntar-se, imaginar (p. 17,6.8.17)

A. *Suposar* una cosa és considerar una possibilitat com si fos un fet.

Exemple: "Imagina't (o suposa) que la gent ja no necessités aliments per viure."

[Vegeu l'entrada "Suposar" a l'Índex Temàtic d'Exercicis d'aquest Manual.]

B. *Preguntar-se una cosa* és estar perplex davant alguna cosa misteriosa o bé no trobar cap explicació.

Exemple: "Em pregunto per què els meus pares vénen avui tan tard a recollir-me."

[Vegeu l'entrada "Preguntar" en els Índexs Temàtics d'Exercicis d'aquest Manual i de *Recerca Filosòfica*.]

C. *Imaginar* és visionar una cosa: considerar com serien les coses si succeïssin.

Exemple: "Em puc imaginar clarament un unicorn, tot i que els unicorns no existeixen."

[Vegeu l'entrada "Imaginar" en els Índexs Temàtics d'Exercicis d'aquest Manual i de *Recerca Filosòfica*.]

Dels tres termes anteriors, ¿quin correspon millor a les oracions següents? (Pot ser que un determinat espai es pugui omplir amb més d'un terme; i, amb tot, encara pot ser que una de les alternatives sigui *millor* que les altres.)

1. Lluc: "..... que hi ha molta gent al món que d'on treurà el proper àpat."
2. Marta: "..... que, de sobte, el món deixés de girar. Ni m'ho sé què passaria després."
3. Berta: "..... per què l'herba és verda i el cel és blau. ¿Tu que hi ha alguna raó per això?"
4. Carme: "Però, ¿tu no pas que algú d'aquesta habitació és un extraterrestre, oi que no?"
5. Quim: "Vaig aprendre català quan era molt i molt petit. I ara com ho vaig aconseguir."
6. Marc: "Fingir (simular) és més que simplement"

3.1.5 PLA DE DISCUSSIÓ: Contrastos (p. 17,6-9)

1. ¿Cal que estiguem tristos alguna vegada perquè puguem estar contents altres vegades?
2. ¿Podria ser que el món sencer fos vermell?
3. ¿Podria ser que tothom fos alt?
4. En aritmètica, ¿has de cometre errors per poder arribar a millorar?
5. ¿Hi ha d'haver gent que sofreixi perquè d'altres s'adonin de la felicitat que tenen?
6. ¿Pot ser ric tothom?
7. ¿Podria ser que tothom sempre digués mentides?

[Vegeu l'entrada "Contraris" en els Índexs Temàtics d'Exercicis d'aquest Manual i de *Recerca Filosòfica*.]

3.1.6 PLA DE DISCUSSIÓ: Silenci (p. 17,8-9)

1. ¿Seria correcte dir que el silenci és al so com la foscor és a la llum?
2. ¿Seria correcte dir que el silenci és al so com el fred és a l'escalfor?
3. ¿Seria correcte dir que el silenci és al so com el fons d'un quadre és a la cosa pintada?
4. ¿Ens diuen alguna cosa els quadres, tot i estar "en silenci"?
5. ¿Signifiquen el mateix les paraules "so" i "soroll"?
6. ¿Signifiquen el mateix les paraules "silenci", "tranquil·litat" i "quietud"?
7. ¿Signifiquen el mateix les paraules "silenci" i "pau"?
8. ¿Pot ser que algú vulgui parlar però romangui en silenci?
9. ¿Pot ser que algú vulgui romandre en silenci però parli?
10. ¿Hi ha silencis que a vegades són enigmàtics?
11. ¿Hi ha silencis que a vegades són eloqüents?
12. ¿Hi pot haver un silenci ple d'odi?
13. ¿Hi pot haver un silenci ple d'amor?
14. ¿Pot ser bonic un silenci?
15. Un silenci, ¿és alguna cosa o no és res?

[Vegeu les entrades "Silenci", "Parlar", "Comunicació" d'aquest Manual; també els exercicis 3.4 i 11.9 de *Recerca Filosòfica*.]

3.1.7 PLA DE DISCUSSIÓ: Enraonar i comunicar-se (p. 17,12)

1. ¿Poden parlar els animals?
2. Un bebè, ¿pot dir-te què vol?
3. ¿La gent que parla un llenguatge foraster pensa el mateix que nosaltres?
4. A classe, ¿pots parlar amb el teu amic quan no està permès de parlar?
5. ¿Parles de la mateixa manera amb tothom?
6. ¿T'és més fàcil de parlar amb el teu millor amic que no pas amb els altres companys de classe?

[Vegeu les entrades "Parlar", "Comunicació", "Silenci" d'aquest Manual; també els exercicis 3.4 i 11.9 de *Recerca Filosòfica*.]

3.1.8 PLA DE DISCUSSIÓ: ¿Per què? (p. 17,12-16)

¿Saps explicar per què els nois i noies dels casos següents actuen així?

1. En Job no ha fet els deures i s'està assegut amb el cap recolzat a sobre la taula.
2. A la festa d'aniversari de la Maria, només hi han vingut tres nens, i ella no vol participar en cap dels jocs.
3. En Pere fa campana.
4. La mare d'en Lluís torna de la feina amb mal de cap i mana a en Lluís que s'endreci l'habitació.
5. L'amo del pare d'en Quim ve de visita, i el pare fa sortir en Quim a jugar.
6. En Quim veu la pel·lícula *Bambi* i surt del cinema plorant.
7. Tot jugant a pilota, en Tomàs cau per terra i inicia una baralla.

[Vegeu les entrades: "Causa", "Raons" d'aquest Manual i de Recerca Filosòfica; "Descripcions i explicacions" de *Recerca Filosòfica*.]

3.1.9 PLA DE DISCUSSIÓ: Sentiments privats (p. 17,17-18)

1. ¿Hi ha algú que conegui els teus sentiments millor que tu mateix/a?
2. ¿Com ho saps, allò que penses i sents?
3. ¿Com ho saps, allò que els altres pensen i senten?
4. ¿T'agradaria de saber el que un altre nen pensa i sent?
5. ¿Pots saber allò que un animal pensa i sent?
6. L'autor d'una història, ¿hauria d'explicar els sentiments privats dels seus personatges?

[Vegeu les entrades: "Sentiments privats", "Empatia" d'aquest Manual; "Entendre els altres", "Ment d'un altre" de *Recerca Filosòfica*; "Posar-se en lloc d'un altre" d'aquest Manual i de *Recerca Filosòfica*.]

Episodi 2 (pàg. 18)

Treure conclusions precipitades

La Pimi comença aquest episodi tot tallant en Tomàs amb el seu "¡ I tant !", com si *qualsevol* que tingués una mica d'enteniment hagués d'haver triat ja la criatura misteriosa. A més, fa una inferència equivocada a partir del que ell li pregunta: perquè treu la conclusió que ell li està demanant que reveli la seva criatura misteriosa, però ell no l'hi demana pas, això.

[Vegeu l'entrada "Conclusions precipitades, treure" a l'Índex temàtic d'exercicis de *Recerca filosòfica*.]

Demandar ajut a un company de classe

Ell li demana que li doni *alguna idea*. El que li diu, de fet, és això: No et demano pas que em diguis quina és la teva criatura misteriosa, ni et demano tampoc que em diguis

què hauria de triar jo com a criatura misteriosa. Només et demano que em donis idees que jo pugui considerar com a possibilitats.

És llavors que la Pimi decideix de prendre-li el pèl i li suggereix l'unicorn. És ben manifest, doncs, el contrast entre la benintencionada petició d'ajuda d'ell –observi's que ho demana a un company i no al mestre– i la maliciosament enginyada trampa de la Pimi.

La plausibilitat dels unicorns

La Pimi suggereix un unicorn, que és una criatura de ficció que, tanmateix, té una considerable plausibilitat. Encara que mai ningú n'hagi trobat cap rastre, els unicorns són plausibles perquè la gent pensa que en sap prou coses com per poder-ne donar definicions, tal com fa la Pimi en aquest cas.

Els unicorns són plausibles també perquè la nostra mitologia conté moltes coses que els descriuen. Per exemple, es creia que un unicorn podia purificar un estany a base de submergir-hi la banya. (I aquesta és una habilitat que certament faria que els unicorns fossin molt útils avui dia.) Els unicorns –manyacs i bonics com són– han estat considerats sagrats per molta gent.

La definició de la Pimi

Valdria la pena examinar la definició que la Pimi dona d'unicorn. Diu que és com un cavall, però que té una banya llarga i punxeguda que li surt del mig del front. En altres paraules, la seva definició inclou 1) un símil (els unicorns són com cavalls), i 2) un tret diferenciador (però té una banya que li surt del mig del front). Una manera molt respectable de definir un terme consisteix a trobar, primer, el gènere al qual pertany i a trobar, després, el tret diferenciador que el distingeix de tots els altres exemples d'aquell gènere.

Definició i existència

Un aspecte menys obvi de l'entremaliadura de la Pimi és que la gent tendeix a pensar que, quan una cosa pot ser definida, també ha d'existir, i que, quan una cosa pot ser definida i visualitzada, ha d'existir per força. En aquest últim cas, sembla que la pretensió que té d'existir és molt sòlida, però no és pas així.

Significat i veritat

El cas de l'unicorn subratlla la distinció entre significat i veritat. Moltes criatures misterioses són significatives com a símbols perquè la gent les pot visualitzar fàcilment, les pot apreciar molt o pot fer abundoses associacions en relació amb elles. Aquestes criatures poden ser poderosament significatives en una determinada cultura, però la seva significació simbòlica no té res a veure amb la veritat dels enuncisats sobre la seva existència. Els unicorns no existeixen. Això és veritat. Però, d'això, no se'n segueix pas que la noció d'unicorn sigui, per tant, una noció sense significat. Els significats simbòlics juguen un paper molt influent en l'experiència humana.

3.2.1 PLA DE DISCUSSIÓ: El zoo (p. 18,9-11)

1. ¿Quins tipus d'animals hi ha al zoo?
2. ¿Per què no hi ha gossos als zoos?
3. ¿Per què és bo per a la gent que hi hagi zoos?
4. ¿És bo per als animals d'estar en zoos?
5. Per als animals, ¿és millor d'estar en el zoo o en un medi natural?
6. ¿Està bé de mantenir els animals en gàbies?
7. ¿Estaria bé que es permetés que els animals es barallessin entre si en els zoos?
8. ¿Els hauríem d'ensenyar coses, als animals dels zoos?

[Vegeu les entrades: "Zoo" d'aquest Manual; "Animals" i "Coses, tipus diferents de" de *Recerca Filosòfica*.]

3.2.2 PLA DE DISCUSSIÓ: Acceptar i demanar ajuda (p. 18, 9)

¿Qui hauries d'ajudar? ¿De qui hauries d'acceptar ajuda?

1. ¿Has d'ajudar un company de classe a trobar un tema per una redacció?
2. ¿Has de deixar que algú copii els deures que tu has fet?
3. ¿Has de deixar que algú vegi la redacció que estàs preparant?
4. ¿Has d'explicar a un company de classe com es fa una redacció?
5. Si el teu millor amic (o amiga) et vol copiar la redacció, ¿l'hi has de deixar fer?
6. La teva àvia t'ha donat 6 fotos per un treball de curs, i tu només en necessites 4. ¿Has de donar les altres dues als teus amics?
7. Has de recollir notícies dels diaris i la teva mare te'n dona 10. ¿Les has d'acceptar?
8. T'assabentes que la teva tia ha de repartir, en nom de l'empresa on treballa, cent lots escolars de caramels. ¿Li demanaràs que els doni a la teva escola? ¿O a la teva classe? ¿O que te'ls doni a tu per repartir?

[Vegeu l'entrada "Ajudar" a l'Índex Temàtic d'Exercicis de *Recerca Filosòfica*.]

3.2.3 PLA DE DISCUSSIÓ: Ser dolent i fer comparacions exactes (p. 18,12)

1. ¿S'és dolent amb els altres si es treu un 10 a totes les matèries?
2. ¿És dolent el mestre que exposa públicament tots els exàmens, fins i tot els dels alumnes suspesos?
3. ¿S'és dolent si es tria l'alumne que canta millor de la classe perquè canti al teatre de l'escola?
4. ¿S'és dolent si es pren el pèl als nanos que són baixos?
5. Els Reis et porten el joc electrònic més modern. ¿Ets dolent/a si no hi deixes jugar als altres nens?
6. ¿S'és dolent si s'envia al director un alumne que s'ha portat molt malament a classe?
7. ¿És dolent el que fa saber a la mare d'algú que el seu fill l'ha pegat?

3.2.4 PLA DE DISCUSSIÓ: Estar en paus (p. 18,13-15)

1. Si deixes 100 ptes. a un teu amic i te les torna, ¿esteu en paus?
2. Si el teu amic et parla i tu deixes de parlar-li, ¿esteu en paus?

3. Si la teva mare et clava una surra i tu, quan ets més gran, claves una surra als teus fills, ¿estàs fent les paus?
4. Si el teu amic és desagradable amb tu i després l'atropella una moto, ¿esteu en paus?
5. Si el teu pare et renya i tu no li dones un encàrrec telefònic que has rebut per ell, ¿esteu en paus?

[Vegeu l'entrada "Bé/no està bé" de l'Índex Temàtic d'Exercicis d'aquest Manual.]

3.2.5 PLA DE DISCUSSIÓ: ¿Què és real? (p. 18,26-27)

1. Dinosauris
2. Frankenstein
3. Gossos sense pèls
4. Anguiles elèctriques
5. Tom Sawyer
6. El Gras i el Prim
7. Els pensaments de la gent
8. La Guerra Revolucionària
9. L'any 2000
10. Els ovnis

[Vegeu l'entrada "Real" en els Índexs Temàtics d'Exercicis d'aquest Manual i de *Recerca Filosòfica*.]

3.2.6 EXERCICI: Definició (p. 18,20-21)

La Pimi diu que un unicorn "és com un cavall, però té una banya llarga i punxeguda que li surt del mig del front".

Quan diu que l'unicorn és "com un cavall", intenta suggerir una classe de coses a la qual podria pertànyer, una cosa més familiar que no pas "la classe dels animals imaginaris".

Quan es refereix a la banya de l'unicorn, parla d'un tret que faria que els unicorns fossin clarament diferents dels altres membres de la classe dels cavalls.

Així, doncs, dues coses caracteritzen els primers intents per definir un nom:

- 1) trobar una classe familiar de coses a la qual pertanyi la cosa en qüestió; i
- 2) especificar en què es diferencia aquesta cosa particular de tots els altres membres de la seva classe.

I. SUPOSEM QUE
HAS DE DEFINIR:

PODRIES DIR:

1. Balanci
2. Motocicleta
3. Rierany
4. Texans
5. Llibreta
6. Pupitre
7. Arbre
8. Bota
9. Mamut

"És com una cadira normal, però té"
 "És com una bicicleta, però"
 "És com un riu, però"
 "Són com pantalons, però"
 "És com un llibre, però"
 "És com, però no s'usa per menjar- hi, sinó per escriure-hi."
 "És com, però molt més alt."
 "És com, però arriba gairebé fins al genoll."
 "Era com, però molt pelut."

II. Dóna ara les teves pròpies definicions de:

Carnió
Llangardaix
Dirigible
Urpa
Màscara
Muntanya
Germen
Destral
Cordó de sabata
Noticiari

[Vegeu l'entrada "Definició" a l'Índex Temàtic d'Exercicis d'aquest Manual.]

Episodi 3 (pàgs. 19-20)

El pensar entès com un rastreig de les relacions d'una experiència

En aquest episodi la Pimi reflexiona sobre una experiència immediata, cosa que prèviament no havia fet mai tan a fons. La Pimi pensa: ¿què és el que fa que em caiguin les dents, i què passarà si totes cauen i no són substituïdes per dents noves? La Pimi, doncs, reflexiona sobre la seva intrigant experiència actual, remuntant-la a les seves causes i preveient-ne les conseqüències; i, en fer aquesta reflexió, es troba immersa en un paradigma del pensar.

El pensar arrenca d'una dificultat viscuda

Observi's que abans la Pimi havia estat pensant sobre l'excursió al zoo i que allò que la va interrompre va ser que es va adonar que tenia algunes dents a punt de caure. Heus aquí una dificultat que ella sent per primera vegada, i es pregunta —sembla que per primera vegada— què passarà si no n'hi vénen, de noves. La resposta del seu pare li provoca encara més problemes, perquè ja s'imagina amb dents postisses a nou anys. (Pots demanar als teus alumnes que es dibuixin a si mateixos amb dents postisses i mirant-se al mirall.)

Personificació de coses

La Pimi pregunta al seu pare: "Pare, ¿com ho sap una dent que ja ha de caure?" Sembla que la Pimi comet un error força comú, que consisteix a atribuir raonament humà a les coses. La seva projecció animista de les característiques humanes al món físic forma part de la tendència infantil de veure i de dibuixar el món amb una determinada fesomia.

Raonament analògic

La Pimi ofereix una resposta plausible a la seva pregunta: "¿Què passarà si no me'n vénen de noves?" ¿Per què, en comptes de posar-se dents postisses, no es poden plantar les llavors de les dents, tal com es planten les dels arbres? En aquest cas, la Pimi està raonant de manera analògica. Els arbres tenen arrels i la gent els planta. Les dents tenen arrels: ¿es podrien plantar també? L'analogia és molt plausible.

¿És incoherent el pare de la Pimi?

En aquest instant, el pare de la Pimi, que sembla a punt d'adormir-se altra vegada, comença a parlar dels llangardaixos, i la Pimi fa observar que el que ell diu és almenys inconsistent, i potser totalment incoherent. La Pimi no veu que hi hagi cap relació entre les cues dels llangardaixos i les dents.

3.3.1 PLA DE DISCUSSIÓ: Tenir dos jocs de dents (p. 19,11-16)

1. ¿Coneixes cap altra criatura, a part dels humans, que tingui dos jocs de dents?
2. ¿Poden alguns humans tenir més de dos jocs de dents?
3. Si hem d'acabar perdent el primer joc de dents, ¿perquè ens hem d'amoïnar per mantenir-les?
4. ¿Entre les dents de llet i les segones, hi ha cap altra diferència que el fet que les unes vénen abans que les altres?
5. Les coses que passen més tard en la vida d'una persona, ¿són per això *millors* que les coses semblants que passen abans?
6. ¿És veritat que, si un caïman perd una dent, sempre sortirà una dent nova per substituir la vella?

3.3.2 PLA DE DISCUSSIÓ: ¿Quan és falsa una cosa? (p. 19,19)

1. Si algú té un ull artificial, ¿direm que és un ull "fals"?
2. Si algú porta dents postisses, ¿direm que són dents "falses"?
3. ¿Et saps imaginar alguna circumstància en què diries que la façana d'un edifici és falsa?
4. ¿Et saps imaginar alguna circumstància en què diries que una planta és falsa?
5. ¿Poden ser falses les paraules?
6. ¿Poden ser falses les preguntes?
7. ¿Poden ser falses les exclamacions?
8. ¿Poden ser falses les oracions gramaticals?
9. ¿Hi ha cap diferència entre ser fals i ser erroni?
10. ¿Hi ha cap diferència entre ser fals i ser incorrecte?
11. Un amic fals, ¿és un amic infidel?
12. ¿Hi ha alguna cosa falsa en el fet de portar ulleres?
13. ¿Hi ha alguna cosa falsa en el fet de portar perruca?
14. Una màscara, ¿és una cara falsa?
15. Si algú porta un carnet de conduir robat, ¿ja per això es tracta d'un carnet de conduir fals?

[Vegeu les entrades: "Veritat, verdader/fals", "Fals" d'aquest Manual; "Veritat" de *Recerca Filosòfica*.]

3.3.3 PLA DE DISCUSSIÓ: Les dents postisses, ¿són realment falses? (p.19,19)

Busca, a la columna de la dreta, la paraula (o paraules) amb el significat més proper a cada "verdader (veritat)" o "fals" de les oracions del costat esquerre. En altres paraules: busca un *sinònim*, o més d'un. (Quan dues paraules tenen el mateix significat, són sinònimes l'una de l'altra.)

1. Joan: "¡Maria, jo no puc ser <i>fals</i> amb tu!"	fiable
2. Miquel: "L'eslògan va ser un <i>verdader</i> encert."	perfecte
3. Rosa: "Sí, és una <i>verdadera</i> còpia de la meua carta."	raonable
4. Guillem: "Contesta, si et plau, amb un enunciat <i>verdader</i> ."	fidel
5. Lluís: "Van donar a la policia un informe <i>fals</i> ."	exacte
6. Quim: "És <i>veritat</i> que dic mentides."	correcte
7. Rita: "Les arracades de l'àvia de la Maria són <i>falses</i> ."	absolut
8. Berta: "Reconec que el que ahir us vaig dir no no era <i>veritat</i> ."	insincer
9. Toni: "Si un enunciat es basa en fets, dic que és <i>verdader</i> ."	genuí
10. Lluc: "Aquests rumors són <i>falsos</i> , perquè no es basen en fets."	deshonest
	incorrecte
	infundat
	fonamentat
	postís
	honest
	sincer
	artificial
	autèntic
	irreal
	incert
	complet
	erroni
	cert
	simulat
	de fantasia
	legítim
	just
	real
	objectiu

[Vegeu les entrades: "Veritat, verdader/fals", "Fals" d'aquest Manual; "Veritat" de *Recerca Filosòfica*.]

3.3.4 PLA DE DISCUSSIÓ: ¿Poden tenir pensaments i sentiments les coses? (p. 19,22)

1. La Pimi pregunta "com ho sap una dent que ja ha de caure". ¿Es tracta només d'una manera de parlar o bé creu realment que la dent pensa?
2. ¿Potser es fon a la primavera la neu, perquè "sap quan s'ha de fondre"?
3. Els teus peus, ¿coneixen el camí de casa?
4. Quan un gos perdut troba el camí de casa, ¿el troba perquè coneixia el camí?
5. Quan algú diu "el cel està amenaçador", ¿vol dir que el cel usa un llenguatge amenaçador?
6. L'aspecte del cel amenaçador, ¿s'assembla al de la gent que usa un llenguatge amenaçador?

7. Quan algú diu "el narcís és una flor alegre", ¿vol dir que els narcisos riuen i estan contents?
8. ¿Tenen els narcisos l'aspecte i la manera d'actuar que tenen les persones que estan alegres?
9. Quan algú diu "la música és trista", ¿vol dir que l'orquestra fa sons que tenen sentiments d'infelicitat?
10. ¿Estan aquells sons organitzats tal com ho estan els teus sentiments i pensaments en els moments en què estàs trist?

[Vegeu les entrades: "Pensaments, coses/pensaments" d'aquest Manual i de *Recerca Filosòfica*; "Sentiments, tenir i mostrar" de *Recerca Filosòfica*.]

3.3.5 EXERCICI: Somnis i somiar (p. 20,20)

Completa les analogies següents, i assenyala les que creguis que no funcionen.

I. Els somnis són a somiar com

1. els pensaments són a
2. les preguntes són a
3. les respostes són a
4. els records són a
5. els tremolors són a
6. les esperances són a
7. els dubtes són a
8. la respiració és a
9. la tos és a
10. els xisclets són a

II. Dormir és a despertar-se com

1. la nit és a
2. l'hivern és a
3. la mort és a
4. la ignorància és a
5. la bellesa és a

[Vegeu les entrades: "Somiar (despert)" i "Analogia" d'aquest Manual; "Somnis" d'aquest Manual i de *Recerca Filosòfica*.]

3.3.6 EXERCICI: El que significa la paraula "ment" (p. 20,26)

Se'ns diu que la pota del somni no s'acaba de decidir. Heus aquí un altre cas on s'atribueix un acte mental a una cosa. Examinem ara algunes expressions on apareix la paraula "ment", i veurem a què s'atribueixen i quins diferents matisos presenten.

A)

1. "Té una ment molt obtusa."
2. "Té una mentalitat molt oberta."
3. "És una ment esquizofrènica."
4. "Una ment sana només es dóna en un cos sa."
5. "Examinem quina és la ment del legislador."

6. "Han après a calcular mentalment."
7. "Conec la meva pròpia ment."
8. "És una ment privilegiada."
9. "Mentalment està molt sa."
10. "Mentalment no va gaire enllà, però és una bona persona."
11. "Va fer moure aquell objecte només amb la seva ment."
12. "St. Ignasi de Loiola recomana l'oració mental en els seus escrits."
13. "Té una gran confusió mental."
14. "Mentalment ja sóc de vacances."
15. "Cal entrenar-se força per arribar a posar la ment en blanc."

B)

1. "M'ha vingut a esment la resposta quan ja era massa tard."
2. "No tenia esment que t'havies casat."
3. "Para esment en el que fas."
4. "No me l'esmentis mai més."
5. "Pren esment en això que et diu el mestre."
6. "Mentalitza't bé, abans de jugar el partit."

C)

¿Hi ha alguna diferència entre els usos de la part A i els de la part B?

[Vegeu l'entrada "Ment" en els Índexs Temàtics d'Exercicis d'aquest Manual i de *Recerca Filosòfica*.]

Episodi 4 (pàgs. 21-23)

L'entremaliadura de la Pimi a l'ascensor

Al final del primer paràgraf, i en relació amb els botons de l'ascensor de la casa de la Isabel, la Pimi diu: "Em sembla que no ho tornaré pas a fer." Podries començar aquest episodi tot preguntant als alumnes per què creuen que ho diu, això, la Pimi.

Comptar dues vegades les mateixes coses

La Cuca no sap distingir entre la manera de referir-se a les coses quan són considerades individualment -a saber, de manera distributiva- i la manera de referir-s'hi quan són vistes com a grup -a saber, de manera col·lectiva-. L'error de la Cuca és que no entén la distinció i, per tant, compta dues vegades el mateix grup de persones. Parla de les seves ties, dels seus oncles, cosins, etc., i llavors parla de la seva família, com si la família fos una cosa de més a més de les persones que acaba d'anomenar.

Errors categorials

L'error de la Cuca acostuma a ser conegut com un "error categorial". Suposem que algú acaba de passar una revisió mèdica, i que li han dit que totes les parts del seu cos funcionen bé i que, a més, té una "bona constitució". Però, ¿tenim "una constitució" a més del conjunt de les funcions del nostre cos? És com dir que has comprat arròs, llet i cacau al supermercat i que, a més, has comprat comestibles. Els comestibles no són una categoria a part: l'arròs, la llet i el cacau són comestibles.

Parents i famílies

La Isabel i la Pimi miren d'explicar-ho a la Cuca, però ella més aviat queda perplexa. Li expliquen que les famílies es componen de parents, i que cada família conté un conjunt diferent de parents. El resultat d'això és que no hi ha dues famílies que siguin iguals. Suposem que hi hagi dos bessons idèntics: en Joan i la Maria. ¿Tenen la mateixa família tots dos? No. En Joan és parent de la Maria, però no és pas parent de si mateix. Igualment, la Maria és parenta d'en Joan, però no és pas parenta de si mateixa.

Les famílies com a sistemes de relacions

A la p. 21,15 s'insinua quina és la naturalesa de les relacions familiars. La conclusió que en treu la Cuca és que, tot i que diferents famílies contenen diferents individus, les famílies s'assemblen entre si com a sistemes de relacions.

Relacions familiars i relacions militars

El que la Cuca vol dir potser es pot il·lustrar amb una altra analogia. Considerem dos exèrcits, per exemple, el britànic i l'americà. Evidentment, contenen soldats diferents, però estructuralment poden ser similars, en tant que són similars, en els dos exèrcits, les relacions entre els sots-oficials i els oficials, i entre els diversos nivells de l'escalafó.

Relacions familiars i analogies

Hi ha una semblança entre analogies i relacions familiars. Una analogia suggereix que hi ha una semblança entre dues relacions; els gatets són als gats com els cadells són als gossos. De la mateixa manera, la relació germà-germana en una família és similar a la relació germà-germana en qualsevol altra família, encara que les persones individuals siguin diferents.

Els límits del raonament analògic

Quan els termes s'omplen amb individus reals, les comparances esdevenen molt més problemàtiques. Un gatet concret es pot comportar en relació als seus pares de manera molt diferent a com es comporta un cadell concret en relació als seus. Semblantment, la relació entre la combinació germà-germana que representen Hansel i Gretel és una relació molt diferent de la relació entre un germà i una germana que s'estiguin barallant contínuament.

¿Ho entén la Cuca?

Seria una bona idea que preguntessis als alumnes què creuen que significa l'última frase de la Cuca. Si et diuen que, pel que es veu, totes les explicacions de la Isabel i de la Pimi no han ajudat pas gaire a la Cuca, aleshores sabràs que els teus alumnes han entès el missatge. Si no et poden dir això, aleshores sabràs que probablement també ells troben encara poc clar el contingut d'aquest episodi.

3.4.1 PLA DE DISCUSSIÓ: Tenir germans, germanes i altres parents (p. 21,6-7; 22,9-10)

Contesta cada pregunta i dóna una raó.

1. ¿És millor ser el més gran, el més jove o estar pel mig?
2. ¿És millor tenir només germans, només germanes, o germans i germanes?
3. ¿És millor ser un dels bessons o un dels trigèmins?
4. ¿És millor ser fill únic i no tenir cap germà ni cap germana?
5. ¿Podria la teva mare tenir un germà o una germana més petits que tu?
6. ¿Podria ser que un bebè d'un any fos l'oncle d'algú?
7. ¿És possible que els nens siguin més grans que els seus pares?
8. ¿És possible que cada persona tingui un bessó secret en algun lloc del món?
9. Si els teus pares no han tingut fills, ¿significa això que tu no en tindràs?
10. Si un home es casés amb la seva tia, ¿esdevindria oncle de si mateix?

[Vegeu l'entrada "Parentiu" a l'Índex Temàtic d'Exercicis d'aquest Manual.]

3.4.2 EXERCICI: Dies de festa (p. 21,10)

Indica, a l'espai de la dreta, per què es tracta de dies de festa:

1. Tots Sants:
2. Sant Jordi:
3. El diumenge:
4. El dissabte:
5. Nadal:
6. Sant Esteve:
7. Pasqua:
8. El 12 d'octubre:
9. Sant Joan:
10. Un dia de pont:
11. Un dia de vaga:
12. El primer de maig:
13. El 6 de desembre:
14. El 6 de gener:
15. L'11 de setembre:

[Vegeu l'entrada "Raons" en els Índexs Temàtics d'Exercicis d'aquest Manual i de *Recerca Filosòfica*.]

3.4.3 EXERCICI: Família (p. 21,15-17)

I. Indica si es tracta de famílies o de membres de famílies:

Família	Membre de família ?
1. Una paperera	
2. Un cau	
3. Una tia	
4. Una escola	
5. Els Rolling Stones	
6. Un nen	

II. Fes la llista de *cinc* membres d'una família. (Per exemple, una mare.)

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.

[Vegeu les entrades: "Família", "Pertànyer a" d'aquest Manual; "Classe, concepte de", "Parts i tots" d'aquest Manual i de *Recerca Filosòfica*.]

3.4.4 PLA DE DISCUSSIÓ: Entendre (p. 21,28)

1. ¿Què significa dir que algú *entén* el joc de bitlles?
2. ¿Què significa dir que *entens* el teu millor amic?
3. ¿*Entendre* el teu millor amic és diferent d'entendre el joc de bitlles?
4. ¿Què significa dir que *entens* els deures d'aritmètica?
5. ¿*Entendre* un problema d'aritmètica és el mateix que entendre el teu gos?
6. ¿Què significa dir que *entens* el teu gos?
7. ¿Què significa dir que *entens* un poema?
8. ¿*Entens* un poema de la mateixa manera que *entens* el teu gos?
9. ¿Què significa dir que *entens* la teva àvia?
10. ¿*Entens* el teu avi de la mateixa manera que *entens* la teva àvia?
11. ¿*Entens* en futbol?
12. ¿*Entens* el sentit del Nadal de la mateixa manera que *entens* en futbol?
13. ¿T'*entens* tu mateix?
14. ¿*Entens* per què fas les coses que fas?
15. ¿T'*entens* tu mateix de la mateixa manera que *entens* el teu pare?

[Vegeu l'entrada "Entendre" a l'Índex Temàtic d'Exercicis de *Recerca Filosòfica*.]

3.4.5 EXERCICI: Inferència de relacions familiars (p. 23,3-5)

1. Si la Maria és la germana de l'Aleix, ¿l'Aleix és la germana de la Maria?
2. Si en Carles és el germà gran de l'Elvira, ¿l'Elvira és la germana gran d'en Carles?
3. Si la Diana és la neboda d'en Francesc, ¿en Francesc és l'oncle de la Diana?
4. Si en Tomàs és el cosí de l'Eduard, ¿l'Eduard és el cosí d'en Tomàs?

5. Si alguns dels teus cosins són nois, ¿significa això que
 - a. tots els teus cosins són nois?
 - b. alguns dels teus cosins són noies?
 - c. cap dels teus cosins no és noia?
 - d. no és veritat cap de les respostes anteriors?
6. Hi ha dos germans: en Miquel i en Joan Enric. Cadascun té una germana. ¿Significa això que hi ha dos germans i dues germanes a la família?
7. Si tu ets la filla gran de la teva mare, ¿la teva germana ha de ser la filla petita de la teva mare?
8. Si ets fill únic, ¿significa això que el pare del teu pare és el teu únic avi?
9. Si ets el més petit de 20 fills, ¿significa això que tens germanes?
10. ¿Estan emparentades entre elles les teves àvies?

[Vegeu l'entrada "Parentiu" a l'Índex Temàtic d'Exercicis d'aquest Manual.]

3.4.6 PLA DE DISCUSSIÓ: Errors categorials (i altres) (p. 23,17-18)

¿Hi ha alguna cosa incorrecta en els casos següents?

1. Raquel: "A la nit vaig sentir un soroll i vaig anar a veure què passava, però encara estava mig adormida."
Esteve: "¿I com t'ho vas fer per estar mig al llit i mig aixecada?"
2. Sara: "¿Què vas agafar per anar a acampar?"
Fina: "Vaig agafar les bambes, el raspall de dents, tres samarretes, i les vacances d'estiu."
3. Sara: "¿Va ser gaire llarg el campament?"
Fina: "Unes tres setmanes i trenta metres."
4. Ricard: "Aquella taula, l'aguantaven les quatre potes; la vaig agafar, doncs, i la vaig fer aguantar a terra."
5. Gabriel: "Al meu germà, li agrada molt jugar. Juga a la puça, a futbol, a dames, i a moltes altres coses. Però, quan juga amb l'anell, no guanya mai."

[Vegeu les entrades: "Errors categorials" d'aquest Manual; "Errors Part/Tot i Tot/Part" de *Recerca Filosòfica*.]

3.4.7 EXERCICI: Anàlisi de problemes de raonament

Molt sovint, els acudits es basen en l'engany del lector o de l'oient, que esperen una línia determinada de raonament i que descobreixen que hi ha una altra línia de raonament –molt sorprenent– que és igualment plausible.

Una altra cosa que els lectors troben divertida és que l'acudit comenci a un nivell plausible, de sentit comú, i que després passi a l'absurd o cometi una fal·làcia lògica.

En molts acudits, hi ha implícit el suggeriment que un és força més -o menys- intel·ligent del que es podia esperar. Ens sorprèn sobretot que algú assenyali diferències o semblances que no havíem pensat que existien. Ens fan riure la frescor de la interpretació

i la originalitat del comentari. D'altra banda, quan algú no arriba a advertir allò que per nosaltres és una diferència o una semblança òbvia, tendim a burlar-nos, amb aire de superioritat, de l'"estupidesa" d'aquella persona.

Els casos següents presenten alguns acudits i també algunes qüestions que poden ajudar a enfocar la teva anàlisi de l'acudit corresponent.

1. Mireia: "A la nostra classe, la meitat el dels nanos treballa, i l'altra meitat dorm."
Toni: "Ostres! Això sí que és curiós: a la nostra classe és justament a l'inrevés."	¿Diu en Toni mateix que la Mireia, tot i que es pensa que ella diu el contrari?
2. Maria: "¿Què fa riure a la gent?"
David: "Qualsevol cosa divertida."
Maria: "¿Què és una cosa divertida?"
David: "El que fa riure a la gent."	¿Hi veus cap connexió entre la primera i la segona resposta d'en David?
3. Cati (al telèfon): "Doctor, ¡el nen que vigilava se m'acaba d'empassar la pluma!"
Metge: "¡Vinc de seguida! ¿Què farà mentrestant?"
Cati: "Em sembla que hauré d'escriure amb llapis."	¿És ambigua la pregunta "¿Què farà?" Si ho és, ¿quines serien les interpretacions alternatives?
4. Roger: "Voldria una pizza, si's plau."
Dependent: "¿N'hi faig sis troços o vuit?"
Roger: "¡Sis! ¡No me'ls podria menjar de cap manera vuit!"	¿És un cas en què en Roger veu una diferència que nosaltres no veiem?
5. Mestre: "La teva cara em resulta molt familiar. ¿Que tens un germà bessó que va estar a la meua classe l'any passat?"
Alumne: "No, senyor mestre. L'any passat em va sorprendre i repeteixo curs."
Mestre: "Hmmm. ¿Quina semblança tan extraordinària!"	¿Pot algú assemblar-se a si mateix?

[Vegeu l'entrada "Acudits" a l'Índex Temàtic d'Exercicis d'aquest Manual.]

3.4.8 EXERCICI: Començar aquesta història

El fragment següent és el final d'una història. Li falta un començament. Això és el que tu has de subministrar:

"De sobte, el pilot va anunciar: '¡Atenció tothom! ¡Hem aconseguit abaixar el tren d'aterratge i ara podem aterrar sense perill!'

Uns minuts després, l'enorme avió es posava a la pista de l'aeroport i, al cap de poc, la Lluïsa i en Guillem parlaven als seus pares de l'emocionant viatge que havien tingut.

– '¡Mare meva! –va dir la Sra. Garriga–. ¡He estat una estona tement que hauríeu de fer un aterratge de panxa!'

– 'Apa, mama –va dir rient la Lluïsa–, ¡això només ho fem quan esquem!'"

[Vegeu l'entrada "Històries" a l'Índex Temàtic d'Exercicis d'aquest Manual.]

[SUGGERIMENTS I ORIENTACIONS

3.1.9:

En aquest exercici es toquen qüestions molt difícils i debatudes. Segurament que no arribareu a cap resultat que us acabi de satisfer. No us hi amoïneu. El que, certament, convé, en aquests casos és evitar els perills més grossos: i un dels grans perills de qualsevol investigació de conceptes relacionats amb la ment consisteix a creure que la proximitat al fenomen et dóna major capacitat per entendre'l. Això és radicalment fals. El fet que es tracti dels meus sentiments o pensaments no significa encara ni que quedin absolutament ocults a la percepció dels altres ni tampoc que jo els entengui sempre millor que els altres. (En això es basa justament el fet d'anar a buscar consell en moments importants, quan pensem que un familiar o un amic, justament per la seva posició una mica més distant, serà també capaç d'un judici millor, més objectiu i més desapassionat.)

A més, els sentiments o pensaments "interns" necessiten algun tipus de criteri "extern" per ser entesos. Al cap i a la fi, han de ser relacionats, identificats, experimentats i, en la majoria de casos, verbalitzats. Sovint sembla com si les experiències privades, particulars, internes, fossin absolutament úniques, originals i incommunicables. Però, ni les nostres experiències són tan úniques –les tenim en un medi humà i cultural que és una herència comuna–, ni són tampoc tan incommunicables. Perquè si fos veritat que "només jo" sé el que em passa (que és el que afirma el "solipsisme"), si fos veritat que el que em passa és radicalment incommunicable, aleshores m'hauria de preguntar: ¿i com ho sé jo, el que em passa? ¿I com ho entenc jo mateix? Perquè jo també parlo el llenguatge dels altres, aquell llenguatge en què sembla que l'experiència no és comunicable. ¿Com me'n parlo, doncs, jo mateix d'aquesta experiència? ¿Com l'assimilo, com la racionalitzo, com la reflexiono? Si jo mateix l'entenc, ¿per què no la puc fer comprensible pels altres? I si no la puc fer comprensible pels altres, ¿estic segur que jo mateix l'entenc? ¿Hi pot haver una mena de "llenguatge privat" que no entengui ningú més que jo?

Molt sovint, quan s'accentua aquesta radical originalitat, privacitat i incommunicabilitat de les experiències personals, el que de fet es vol fer és accentuar que una "vivència" no pot ser mai totalment reconstruïda amb altres mitjans. I això sí que és cert. Cada vivència, cada fet, cada expressió, són el que són i no poden ser intercanviades sense algun tipus de pèrdua. Això és veritat. Però això no vol dir que no puguin ser comunicables. La humanitat ho ha fet i ho ha anat intentant sempre. A vegades, el desplegament de nous mitjans expressius (poètic, artístic, gestual, etc.) ha contribuït precisament a acostar-se de manera *completament* nova i diferent a fenòmens que, així, han pogut ser copsats i entesos. (La relació entre sentiments i expressió musical és ben coneguda i acceptada: no solament s'expressen sentiments a través de la música, sinó que la música evoca i provoca sentiments.))

3.4.6:

Les expressions d'aquest exercici sonen estranyes perquè, cada vegada, hi ha una paraula que és usada alhora de dues maneres diferents, i això fa que les paraules no semblin lligar amb les idees i coses amb què estan relacionades.

En el número 1, per exemple, la paraula "mig" s'usa per referir-se a una condició (estar adormit) i també per referir-se a un objecte físic (mig cos).

En el número 4, "l'aguantaven les quatre potes" vol dir que la taula s'aguantava gràcies a les seves quatre potes; en canvi, "fer-la aguantar a terra" indica simplement que no està penjada sinó que *toca a* terra. Ja es veu, doncs, que es tracta de dues coses

diferents, que no s'exclouen ni es poden enfrontar l'una a l'altra; perquè la taula, encara que *s'aguanti a* terra, s'aguanta *gràcies a* les potes.

Si aquests canvis de sentit diverteixen els nens o bé els deixen perplexos, demana'ls que expliquin per què els sembla que resulten tan curiosos.

AUTOAVALUACIÓ DEL MESTRE

1. ¿Sé el que cada alumne pensa d'en Bernat?
2. ¿Els alumnes són capaços d'identificar 10 actes mentals que ells mateixos experimentin cada dia?
3. ¿Tots els alumnes entenen les relacions de família?
4. ¿He fet alguns exercicis de classificació amb els alumnes?
5. ¿He donat als alumnes l'oportunitat de discutir sobre l'amistat, sigui a rel de la relació Isabel-Pimi, sigui a rel de la relació entre altres alumnes de la novel·la?
6. ¿Sembla que els alumnes s'escolten mútuament amb més atenció quan discuteixen?
7. ¿Sembla que els alumnes saben partir del que els altres diuen?
8. ¿Són capaços els alumnes d'expressar comparances d'una manera exacta?
9. ¿Sembla que a classe s'està desenvolupant un sentit de comunitat?
10. ¿Procuo, conscientment, aconseguir per mitjans no coercitius que els alumnes que no parlen gaire s'impliquin més en les discussions?
11. ¿He donat als alumnes temps ben suficient per discutir "¿Què és real?" i "¿Què és la ment?"
12. ¿Parlo massa durant les discussions?

DIÀLEG A CLASSE

Data:

Tema:

**¿QUÈ HAN ACONSEGUIT ELS ALUMNES AMB AQUEST
CAPÍTOL?:**

Habilitats específiques que s'han ensenyat:

Habilitats específiques que s'han reforçat:

Habilitats específiques que s'han de treballar en el futur:

EXERCICIS D'AQUEST CAPÍTOL QUE HAN ANAT BÉ:

Per què han anat bé:

AVALUACIÓ DELS ALUMNES

Alumnes que, durant els exercicis, moltes vegades han dirigit les respostes cap a mi:

Alumnes que, durant els exercicis, moltes vegades han dirigit les observacions cap a altres alumnes:

Alumnes que, durant les discussions, acostumen a raonar les seves opinions:

Alumnes que han estat molt silenciosos durant les discussions a classe:

Alumnes que no raonen les opinions que expressen:

Alumnes que convé que s'esforcin a dirigir els comentaris cap als altres alumnes més que no pas cap a mi:

Alumnes que convé que s'esforcin a treure inferències correctes a les discussions de classe:

Alumnes que potser cohibeixen els companys, de manera que aquests no parlen durant les discussions a classe:

Alumnes que necessiten l'encoratjament del mestre per treballar més les idees, especialment en el sentit de veure què se'n segueix, d'allò que diuen:

Alumnes que necessiten un ajut suplementari en alguna de les habilitats de pensament tractades en aquest capítol:

CANVIS QUE FARIA LA PROPERA VEGADA QUE FES AQUEST CAPÍTOL:

Exercicis paral·lels que usaria:

Altres fonts que tenen relació amb temes d'aquest capítol:

Temes d'aquest capítol que s'encavalquen amb temes que apareixen en altres matèries que ensenyem:

Literatura infantil:

* Històries

* Representacions

Pel·lícules:

Obres i projectes d'art:

Composicions i projectes musicals:

Exercicis de dansa:

Altres:

CAPÍTOL QUATRE

Episodi 1 (pàgs. 24-28)

La complexitat de la Pimi

La Pimi es descriu a si mateixa com una persona força complexa. Moltes de les coses que diu de si mateixa no l'afavoreixen gaire. Tanmateix, també té moltes habilitats i qualitats atractives que revela a través de les seves accions més que no pas a través de les seves paraules.

L'anàlisi filosòfica de l'experiència

Una altra característica de la Pimi és la seva propensió a narrar incidents que, a primera vista, semblen molt simples o trivials però que, en realitat, tenen una inesperada profunditat filosòfica que es manifesta quan són narrats. En trobem un exemple en aquest episodi 1 del capítol 4. L'episodi comença amb una discussió a l'hora d'esmorzar, continua amb un sorollós intercanvi d'acusacions sobre un incident que va passar fa molt temps, avança cap a una anàlisi de relacions familiars i s'acaba amb la qüestió de què són les relacions. Llavors, per demostrar l'existència de relacions familiars, s'assenyalen semblances de família. L'episodi es clou fent referència a dos conceptes filosòfics importants: la noció de realitat i la distinció entre "tenir raó" i "estar equivocat".

Conducta provocadora

A l'hora d'esmorzar, la discussió comença perquè la Pimi es queda mirant la Mireia, que volia menjar. Es pot qüestionar si la conducta de la Pimi és *deliberadament* provocadora, tot i que és prou clar que és provocadora, perquè la Mireia respon amb una puntada de peu. Llavors la Pimi afirma que la Mireia ha començat la baralla i que ella (la Pimi) no estava *fent* res.

¿Fem alguna cosa quan mirem?

La Pimi afirma que mirar no és fer res. En altres paraules: no és un acte. El seu raonament és interessant. Sosté que mirar no cau sota la categoria dels "actes que fan alguna cosa". Segurament que es refereix a actes que tenen un efecte. Tanmateix, la seva pretensió d'innocència no és del tot plausible.

¿És falsa la Pimi?

El lector no pot evitar la sospita que la Pimi mirava la Mireia amb la intenció de provocar que s'hi tornés i, potser, fins i tot amb l'esperança que, si la Mireia s'hi tornava, això faria que la seva mare la renyés. Aquesta interpretació imputa a la Pimi motivacions mesquines i falses. Observi's, però, que la Pimi reconeix que després de sentir-se millor va continuar cridant igual.

Fer que els altres se sentin molestos

La Pimi diu que les seves mirades a la Mireia eren innocents i no feien cap mal. L'afirmació és discutible. La persona que se sap mirada tal com es mira un insecte amb una lupa, és fàcil que se senti força desconcertada. En situacions així, les persones se senten víctimes desvalgudes d'actes agressius que les podrien convertir en simples coses.

Simulació i ficció

La Pimi simula que té mal. Parla amb els alumnes sobre la diferència entre simular (fer veure) i crear una ficció (fer creure). ¿Són el mateix? El teu objectiu en la discussió és que els alumnes reconguin la diferència entre la ficció –que és juganera, fantasiosa i inòcua– i la simulació –que està al servei d'objectius deliberadament enganyosos. Generalment, la ficció no planteja problemes morals; la simulació, en canvi, sí.

Investigar l'incident

La mare de la Pimi decideix que val la pena d'investigar la situació, i comença fent una pregunta a la Pimi que, de moment, està a la defensiva. La seva mare continua l'interrogatori tot preguntant-li si la Mireia li ha fet alguna cosa que hagi provocat que ella estigui tan agressiva. Observi's que la pregunta de la mare és ara molt més concreta i més fàcil de ser contestada. La pregunta ja no és un vague "¿Per què?", sinó un molt més intencionat "¿Que potser t'ha fet alguna cosa?"

El ressentiment de la Pimi

La tècnica fa efecte, i la Pimi aboca la seva trista història de com en va ser, de dolenta, la Mireia quan no li va fer saber la festa de l'Helena. Evidentment, la Pimi havia oblidat la història. L'havia reprimit. Aparentment, no n'havia parlat mai amb la Mireia, i la Mireia no va saber mai que la Pimi havia estat fomentant ressentiment durant tot aquest temps.

Ètica infantil

La Pimi observa que era més senzill pensar que en tenia la culpa la Mireia. Heus aquí un exemple del concepte que tenen els nens de l'ètica, segons el qual el món és responsable de les coses que van malament. Es pot donar la culpa fins i tot a objectes inanimats. Per això, la gent dóna puntades de peu a les cadires amb què s'ha entrebancat i dóna la culpa als altres quan hi ha un accident.

Relacions familiars

Ara apareix la qüestió de les relacions familiars. La Pimi diu que s'estimaria més tenir la Isabel de germana, i la Mireia diu que això no pot ser de cap manera: ella i la Pimi han de ser germanes perquè tenen els mateixos pares. A base d'especificar l'ascendència comuna, la Mireia ha definit les condicions essencials perquè dues persones siguin germanes –si són femelles, és clar–.

¿Com ho podem dir, si les relacions són reals?

La Pimi discuteix la realitat de les relacions. Ofereix el seu propi criteri de realitat: per ser real, una cosa ha de ser capaç de ser vista o tocada. El seu raonament és sil·lògic: Només les coses que són reals són coses que poden ser vistes o tocadetes; cap relació no es pot veure o tocar; per tant, cap relació no és real.

¿Són perceptibles les relacions?

La Mireia cita les relacions espacials com un contra-exemple. Diu que "ser més alt que" és una relació, i "qualsevol pot veure que jo sóc més alta que ella". La disputa entre la Mireia i la Pimi sobre la perceptibilitat de les relacions fa molt temps que dura en filosofia. Alguns han pensat que només les coses són perceptibles; per a ells, les relacions estan "en les nostres ments". La gent veu les dues noies i després jutja que una d'elles és més alta que l'altra. El judici "més alta que" és un acte mental i, per tant, està "en la ment". D'altres, però, han pensat que les relacions són tan perceptibles com ho són les coses. El riu es mou en relació als seus marges, i es veu el contrast entre el riu que es mou i la costa que està quieta. Aquest contrast que es percep és la relació. Si veiem una persona dreta sota la llinda de la porta, no és pas cert que primer veiem dues coses (la persona i la llinda), i que després fem un judici en què una cosa conté l'altra. La relació no és deduïda, sinó que és percebuda directament.

¿Percebem semblances?

La Pimi adopta, certament, la primera d'aquestes posicions. La Mireia sembla adoptar la segona. La seva mare procura mitjançar entre les dues. Tanmateix, la mare sembla estar força a favor de la posició de la Mireia. La prova que presenta és que les relacions familiars són perceptibles en forma de semblances familiars. Tal com el proposa la mare de la Pimi, l'argument pot tenir, de moment, una certa plausibilitat; si s'examinés més a fons, però, sembla que deixaria les coses tan discutibles com abans. Encara que la boca de la Pimi s'assembli a la boca del seu pare, *percep* l'altra gent la relació de semblança entre les dues boques? La gent podria percebre simplement dues persones i després fer un judici de semblança.

"Tenir raó" i "estar equivocats" depenen de la definició

La Mireia qüestiona ara el criteri de realitat de la Pimi: una cosa no pot ser real si no pot ser vista o tocada. La seva mare replica amb l'afirmació diplomàtica que el criteri de realitat que es tria depèn de la definició que es dona de realitat. La Pimi diu que això no l'ajuda a aclarir-se sobre qui té raó i qui no en té. La mare qüestiona que els termes "tenir raó" i "no tenir raó" siguin aplicables en situacions com aquesta. La seva resposta deixa confosa la Pimi.

Demanar raons

Els temes són aquí extraordinàriament complexos i difícils. Potser seria suficient que assenyaléssim el fet que la discussió entre la mare i les seves dues filles és un model de petició d'opinions raonades. Sempre que algú introdueix un terme com ara "relació" o "realitat", es fan preguntes: ¿Com ho saps? ¿Què vols dir amb això? ¿Per què n'estàs tan

segur? ¿Què t'ho fa dir? ¿Quina diferència hi ha? Els participants en la discussió demanen proves que recolzin les afirmacions, i raons que donin suport a les creences. Encara que no arribin a conclusions definitives, el diàleg presenta, almenys, un exemple d'investigació filosòfica que els teus alumnes arribaran a emular.

4.1.1 EXERCICI: Mirar (p. 24,7-12)

Digues si penses que, en les situacions següents, mirar és apropiat (A) o no (NA), i per què.

	A	NA ?
1. Vas caminant pel mar amb lluna plena. La llum de la lluna sobre l'aigua és bonica i contrasta amb la foscor de la nit. Et quedes <i>mirant</i> la lluna una bona estona.		
2. El teu oncle fa una exposició a casa per ensenyar algunes de les seves pintures als veïns. Una pintura representa una dona molt bonica. Quan la veus, t'atures i te la quedes <i>mirant</i> una bona estona.		
3. Mitja hora més tard, la model de la pintura entra a l'habitació. Tu estàs assegut en una cadira del racó. Te la quedes <i>mirant</i> durant 10 minuts.		
4. No has vist mai ningú de 90 anys. Vas a casa del teu oncle i t'hi trobes la seva veïna que en té 91. Té la pell molt arrugada. Te la quedes <i>mirant</i> una bona estona.		
5. Visites la teva cosina que acaba de tenir una criatura. La criatura ha fet 2 mesos i té els ulls verds. Quan la teva cosina et porta a l'habitació de la criatura, et quedes al costat del bressol <i>mirant</i> la criatura.		
6. Vols fer una foto del teu amic amb la màquina nova. Et quedes prop d'ell tot el matí. Quan s'asseu per jugar amb els seus cotxes en miniatura, te'l quedes <i>mirant</i> una bona estona. Després, fas la foto.		
7. Amb la classe aneu a fer una visita al zoològic. Quan veus un gran ós rentador, te'l quedes <i>mirant</i> una bona estona.		
8. Tu i el teu amic aneu amb la mare del teu amic a recollir el rellotge de ca'l rellotger. Quan arribes al taulell, veus un rellotge amb en Superman. No tens diners. Et quedes al taulell <i>mirant</i> el rellotge.		
9. T'acaben d'entregar el full d'examen de Mates. Dónes un cop d'ull als dos primers problemes i veus que no els saps fer. Et quedes mitja hora <i>mirant</i> el full d'examen.		

[Vegeu l'entrada "Veure" a l'Índex Temàtic d'Exercicis d'aquest Manual.]

4.1.2 EXERCICI: ¿Què significa la paraula "fer"? (p. 24,12)

Mira si els parells d'oracions següents usen la paraula "fer" en el mateix sentit o bé en un sentit diferent.

IGUAL

DIFERENT?

1. Havent sopat, la Josefina *fa* els plats.
Havent sopat, la Josefina *fa* els deures.
2. Quan el pollastre va estar *fet*, es va servir el sopar.
Quan va haver *fet* la feina, va mirar la tele.
3. El meu pare va preguntar: "¿Qui t'ho ha *fet*?"
La meva mare va dir: "Has *fet* el que has pogut"
4. La meva germana s'ha *fet* la permanent avui.
Mira si s'ha *fet* la bugada.
5. La meva germana s'està *fent* les ungles.
La meva germana s'està *fent* un bon sou.
6. En el festival de l'escola hem *fet* *Alicia al país de les meravelles*.
Aquest matí no hem *fet* res.
7. Amb aquest vestit *faràs* molt de goig.
A mig matí *faràs* la roda de premsa.
8. Estic *fent* temps per sopar.
Estic *fent* negocis pel meu compte.
9. Després de veure Itàlia, hem *fet* França.
Després del teatre, hem *fet* cine.
10. Ell se l'hi acosta i li *fa*: "¡Hola!"
Aquest noi *fa* molt per ella.
11. La mare no sap si en Joan *fa o no fa* Dret.
Li queden 8 assignatures si *fa o no fa*.
12. ¡Pensa que has de *fer* de pare!
¡Pensa que has de *fer* de veure'l!

[Vegeu l'entrada "Fer" als Índexs Temàtics d'Exercicis d'aquest Manual i de *Recerca Filosòfica*.]

4.1.3 EXERCICI: Ambigüitats (p. 24,12)

1. Diana: "Daniel, ¿què hi fas tu, al mercat?"
Daniel: "Estic mirant si em poden donar alguna cosa pel meu germà petit."
Diana: "¿Et sembla que en treuràs molt?"

2. Noia (acostant-se a la taula del restaurant on seu un noi): "¿Sol?"
Noi: "No, tallat."
3. Joan: "No puc aguantar les criatures entre set i nou."
Josep: "Ah, doncs, per mi la pitjor hora és de tres a sis de la tarda."
4. Miquel (saludant pel carrer, sense aturar-se): "Adéu, Júlia, no et vull pas torbar."
Júlia: "¿Et costaria una mica fer-me posar vermella!"
5. Sergi: "Aquest meu gos és molt llest."
Magda: "¿Què t'ho fa pensar?"
Sergi: "Li vaig preguntar què li quedava si, de tres coses, li'n treia tres. ¿I saps què va dir ell? Doncs, res."
6. Mestre (a la classe): "¿Què us semblaria si demà féssim un bon repàs?"
Lluís (en veu baixa): "Segons de quin tipus sigui, ¡m'hi apunto!"
7. Alba: "El pare m'ha dit que feia temps que no trobava un banc tan gros per a ell tot sol."
Judit: "¿Que ja és jubilat el teu pare?"
Alba: "No, és pescador."

[Vegeu les entrades: "Acudits" d'aquest Manual; "Ambigüitat" d'aquest Manual i de *Recerca Filosòfica*.]

4.1.4 EXERCICI: Fingir (p. 24,17-18)

Digues si creus que, en els casos següents, la persona fingia (F) o no (NF).

F NF ?

1. Albert: "La Lúcia coixeja des que aquest matí s'ha enganxat la mà a la porta."
2. Berta: "Sí que camina estrany la Maria. Però és perquè ha perdut les sabates i porta les de la seva germana."
3. Carme: "El meu germanet Biel sempre plora de gana. Ara s'està quiet. Deu fer veure que està tip."
4. Pistoler: "El cap de policia faroneja. Tots aquests cotxes-patrulla al voltant de la casa no volen dir ben res."

[Vegeu l'entrada "Fingir" a l'Índex Temàtic d'Exercicis d'aquest Manual.]

4.1.5 EXERCICI: Respondre una qüestió amb una qüestió (p.22,4-6)

La mare de la Pimi li pregunta per què no s'avé amb la Mireia. La Pimi contesta: "¿Per què no li preguntes, a ella, per què no s'avé amb mi?"

¿És sempre correcte, això de respondre una qüestió amb una qüestió? (I ara no contesteu tots de seguida amb la qüestió: "¿Què vol dir amb 'correcte'?")

En els exemples següents, una qüestió és contestada amb una altra qüestió. Digueu si et sembla correcte (C), o no (NC), de contestar d'aquesta manera. I dóna una raó.

C NC ?

1. Marta (de 9 anys, a la Maria, de 9 anys): "Maria, ¿quants anys tens?"
Maria: "¿Quants anys tens tu?"
2. Mare: "¿No és hora d'anar-te'n a l'escola?"
Pere: "¿Hi he d'anar?"
3. Alícia: "¿Què ha passat amb la neu de l'any passat?"
Esther: "¿Què passa amb la teva falda quan et poses dreta?"
4. Miquel: "Jordi, ¿m'explicaràs el teu secret?"
Jordi: "¿I si no tinc cap secret?"
5. Didó: "¿Oi que tens un ou a la cara?"
Claca: "¿Com ho saps?"
6. Mònica: "¿Quin any va néixer Napoleó?"
Manuel: "¿Què et fa pensar que va néixer?"
7. Ignasi: "¿Va ser president dels Estats Units en George Washington?"
Xantal: "¿Va descobrir l'electricitat en Benjamin Franklin?"
8. Cris: "¿Et baralles alguna vegada amb el teu germà?"
Nati: "¿I a tu, què t'importa?"
9. Tom: "¿Em vols fer creure que tens nou anys i que ja t'has casat?"
Jerry: "¿Que et diria una mentida jo?"
10. Guillem: "¿Què en penses, de la vida?"
Felip: "¿Què en penso, de la vida?"
11. Cati: "¿És cert que t'agrada en Quim?"
Mar: "¿Què n'has de fer tu?"
12. Eduard: "¿No t'agrada molt Pimi?"
Ernest: "¿Ho vols saber de debò?"

[Vegeu les entrades: "Preguntar, fer preguntes" en aquest Manual; i "Preguntar" a *Recerca Filosòfica*.]

4.1.6 PLA DE DISCUSSIÓ: Estar sol (p. 25,21-24)

1. ¿Hi ha vegades en què vols estar sol/a?
2. Voler estar sol, ¿és el mateix que voler intimidar?
3. ¿Pot ser que la gent t'agradi molt, però que vulguis estar sol?
4. ¿Pot ser que la gent no t'agradi gaire, però que no t'agradi estar sol?
5. ¿Pot ser que hi hagi gent que vulgui estar sola perquè vol plorar, com la Pimi al guarda-roba de la seva mare?
6. ¿Pot ser que hi hagi gent que vulgui estar sola perquè vol riure o ser feliç?
7. ¿Pot ser que hi hagi gent que vol estar sola perquè pot pensar amb més claredat quan està sola?
8. ¿Pot ser que hi hagi gent que vol estar amb altra gent perquè pot pensar amb més claredat quan pot parlar de les coses amb els altres?
9. ¿Què és el pitjor del fet d'estar sol?
10. ¿Què és el millor del fet d'estar sol?

4.1.7 PLA DE DISCUSSIÓ: El que l'Helena pretenia (p.25,28-26,1)

La Pimi diu que l'Helena "volia" donar les invitacions a la les dues germanes. Aquí veiem que "pretendre" i "voler" són sinònims (signifiquen el mateix).

L'objectiu d'aquesta discussió és esbrinar una mica més el que passa quan "pretenem" fer alguna cosa.

1. Si l'Helena els *volia* donar les invitacions, ¿significa això que havia *planejat* de donar-les?
2. Si l'Helena els *volia* donar les invitacions, ¿significa això que ho *desitjava*?
3. Si l'Helena va *escriure* les invitacions, ¿significa això que *desitjava* escriure-les?
4. Si l'Helena es va *oblidar* de donar les invitacions, ¿significa això que *pretenia* *oblidar-ho*?
5. Si l'Helena es va *recordar* de donar les invitacions, ¿significa això que *pretenia* *recordar-ho*?
6. Si tens el costum de rentar-te les dents cada vespre, ¿significa això que cada vespre, abans de rentar-te les dents, *pretens* fer-ho?
7. Si et poses malalt i no pots fer els deures, ¿significa això que, abans de posar-te malalt, *pretenies* fer-los?
8. Discuteix la conversa següent:
Mestre: "¿Has fet els deures?"
Tu: "No senyor, he estat malalt."
Mestre: "Abans de posar-te malalt, ¿pretenies fer els deures?"
Tu: "No senyor."
Mestre: "¿No?"
Tu: "No he tingut cap ocasió de pretendre-ho. Però recordo que, després de sopar, vaig pretendre que ho pretendria."

[Vegeu l'entrada "Voler" a l'Índex Temàtic d'Exercicis d'aquest Manual.]

4.1.8 EXERCICI: Comparacions (p. 27,1-5)

Certes paraules són molt útils per suggerir *relacions*. Són paraules *de comparació*. Comprova la llista de paraules de la dreta i mira quina d'elles encaixa millor en les

oracions de l'esquerra. Si cap d'elles no sembla adequada, posa un interrogant a l'espai en blanc. Si n'hi ha més d'una, d'adequada, digues quines són.

1. El metge va dir: "Serà millor que primer operi el pacient	més alt
2. "Aquesta torre de la Sagrada Família", va dir l'home, "és que aquella."	més pesant
3. El venedor va dir: "El peix d'ahir és que el d'avui."	més dèbil
4. El President va dir: "El monument a Colom és que el meu domicili."	més baix
5. "Aquest llibre", va dir en Quim, "té una lectura que aquest altre."	més fort
6. "Els avions", diu en Joan, "són que els cotxes."	més lleuger
7. "Per què la gespa del teu veí sempre sembla que la teva?"	més ràpid
8. Un cavall va dir a l'altre: "La civada és que la palla."	més lent
9. El llac de St. Maurici és que el llac de Banyoles.	més bonic
10. Els cercles són més que els quadrats.	més suau
	més dur
	més humit
	més sec
	més simpàtic
	més fàcil
	més gustós
	més polsós
	més verd
	més pudent
	més sa
	més malalt
	més pla
	més rodó
	més assolellat

[Vegeu l'entrada "Comparacions" a l'Índex Temàtic d'Exercicis d'aquest Manual.]

4.1.9 EXERCICI: Completar comparacions (p. 27,1-5)

1. Les orelles del conill són més suaus que les de
2. La vista de l'àliga és més aguda que la de
3. L'acer és més fort que
4. El vidre és més fràgil que
5. és més petit que el sol.
6. és més gran que Menorca.
7. no és tan humit com l'aigua.
8. és més calent que el gel.
9. és més quiet que en Bernat.
10. La Pimi xerra més que

[Vegeu l'entrada "Comparacions" a l'Índex Temàtic d'Exercicis d'aquest Manual.]

4.1.10 EXERCICI: Diferents maneres d'expressar relacions (p. 27,1-5)

Imagina't que vols dir alguna cosa sobre les relacions entre en Joan i la Maria. Ho podries fer, per exemple, de les maneres següents:

- En Joan està enamorat de la Maria.
- En Joan estima la Maria.
- La Maria és estimada per en Joan.

Expressa les oracions següents de manera diferent:

1. El suc de fruita va ser begut per en Toni.
1a.
2. L'olla tapa el forat.
2a.
3. El lleó està perseguint la girafa.
3a.
4. Els dos turons estan connectats pel pont.
4a.
5. En Joan treballa pel banc.
5a.
6. En Sam va guanyar la cursa.
6a.
7. El sol deixa la lluna a l'ombra.
7a.
8. 4 és producte de 2x2.
8a.
9. En Jordi s'acosta a la Marta per parlar-li.
9a.
10. La Lluïsa és la filla del Sr. Moles.
10a.

[Vegeu l'entrada "Relacions" en els Índexs Temàtics d'Exercicis d'aquest Manual i de Recerca Filosòfica.]

4.1.11 EXERCICI: Comparacions i comparatius (p. 27,2)

1. Quant al *color*, les closques d'ou són que el puré de patates.
2. Quant a la *mida*, els camions són que els cotxes.
3. Quant a la *llum*, les bombetes són que les espelmes.
4. Quant al *sabor*, el sucre és que la sal.
5. Quant a la *forma*, els bunyols són que els biscuits.
6. Quant al *so*, els avions són que les bicicletes.
7. Quant a la *valentia*, l'Asterix és que el Bard.
8. Quant a la *bellesa*, els cérvols són que els porcs.
9. Quant al *pes*, l'aigua és que l'aire.
10. Quant a la *velocitat*, el so és que la llum.
11. Quant a l'*edat*, la Mireia és que la Pimi.
12. Quant a la *força*, els Picapedra són que en Popeye.
13. Quant a la *riquesa*, els nens són que els adults.
14. Quant a la *intel·ligència*, els elefants són que les tènies.
15. Quant a l'*olor* les escombraries són que les roses.

[Vegeu l'entrada "Comparacions" a l'Índex Temàtic d'Exercicis d'aquest Manual.]

4.1.12 EXERCICI: Comparatius, superlatius i relacions (p.27,3-5)

I. [Hi ha adjectius que indiquen qualitats. Aquestes poden ser motiu de comparació entre dos o més elements d'una oració. Aleshores, l'adjectiu inclou una gradació, segons que un o uns quants dels elements comparats sigui inferior, igual o superior a l'altre o als altres. Així es parla, per exemple, de comparatiu d'inferioritat ("Ell és *menys* alt *que* tu"), de comparatiu d'igualtat ("Ell és *tan* alt *com* tu") o de comparatiu de superioritat ("Ell és *més* alt *que* tu"). Hi ha també adjectius –anomenats "comparatius orgànics"– que, tots sols, ja indiquen el grau de comparació ("Ell és *pitjor* que tu", "Ell és *millor* que tu").

El grau de significació de l'adjectiu a nivell màxim s'anomena "superlatiu". El superlatiu tant pot indicar el grau més alt en comparació d'altres objectes (i és un superlatiu relatiu: "*El més alt* de la colla") com també un grau molt alt amb independència de tot altre objecte (i és un superlatiu absolut: "*Ell és altíssim*").]

A partir de les paraules següents, fes els comparatius d'inferioritat (CI), d'igualtat (C=), de superioritat (CS) i el superlatiu (S). Si algunes paraules no ho admeten, indica-ho.

	CI	C=	CS	S	?
1. fàcil					
2. avorrit					
3. primer					
4. geniüt					
5. lent					
6. sorollós					
7. mort					
8. perfecte					
9. preparat					
10. últim					
11. quiet					
12. impacient					
13. màxim					
14. ràpid					
15. final					
16. dolent					
17. bo					
18. savi					

II. Completa les comparacions següents:

1. En Jan fa 1,70 m. d'alt; en Jep fa 1,80 m. d'alt; en Jim fa 1,90 d'alt.
En Jim és; en Jan és
2. La Imma pesa 45 kgs.; la Gina pesa 55 kgs.; la Sió pesa 65 kgs.
La Imma és; la Sió és
3. La Cinta fa un km. en 12 minuts; l'Oriol el fa en 18 minuts; la Berta el fa en 21 minuts.
La Cinta és; la Berta és

[Vegeu l'entrada "Comparacions" a l'Índex Temàtic d'Exercicis d'aquest Manual.]

4.1.13 PLA DE DISCUSSIÓ: Comparacions i estàndards (p. 27,11-14)

La Mireia i la Pimi visiten un museu. Arriben a una sala on es mostra l'avió que Clément Ader (1841-1925) va construir el 1866. La Mireia diu:

– "Fixa't, Pimi, és el primer avió que va existir."

– "És un avió ben petit", replica la Pimi.

La Mireia es rasca el cap. Després diu:

– "Ens sembla petit ara. Però, ¿hauries dit que era "petit" en aquell temps, quan era l'únic avió del món?"

– "En aquell temps, hi havia vaixells grans i edificis grans –va dir la Pimi–. Comparat amb ells, era petit."

La Mireia contesta:

– "Comparat amb ells, sí. Però, quan era l'únic avió del món, ¿es podia dir que era un 'avió petit'?"

– "Puc comparar qualsevol cosa amb qualsevol altra", diu la Pimi.

– "Certament –diu la Mireia–. Però quan dius que és un *avió* petit, l'has d'estar comparant amb altres avions. I, si no hi havia cap més avió, ningú d'aquell temps no hauria pogut dir que era gran o petit."

1. La primera casa que es va construir al món, ¿era una casa "gran"? ¿Era una casa "petita"?
2. El primer gratacel, ¿era un gratacel gran? ¿Era un edifici gran?
3. La primera bandera de la CEE ja té més de vint anys. ¿Va ser nova en algun moment?
4. ¿Tot el que és nou esdevé després vell? ¿Tot el que és gran esdevé després petit?
5. ¿Pot ser que la Pimi algun dia tingui més edat que la Mireia?
6. ¿Pot ser que algun dia els fills esdevinguin més alts que els seus pares?
7. Un bebè gran, ¿és més gros que un adult petit?
8. ¿Hi ha alguna possibilitat que la lluna sigui més gran que el sol?
9. ¿Pot ser que una tortuga visqui 70 anys però que no sigui vella?
10. ¿És cert que els lleons i els tigres són "gats grossos"?

[Vegeu les entrades "Comparacions", "Estàndards" a l'Índex Temàtic d'Exercicis d'aquest Manual.]

4.1.14 PLA DE DISCUSSIÓ: Comparacions i estàndards (p. 27,11-14)

La Pimi i la Isabel seien als seus pupitres. La Pimi es va girar cap a la Isabel i va dir:

– "Avui he après una cosa. Ningú no pot dir si el primer avió va ser gran o petit."

La Isabel no va dir res. Només va mirar la Pimi.

– "Saps –va dir la Pimi–, no se'n pot dir res, d'una cosa que és la primera del seu gènere."

La Isabel va fer un badall. Després va dir:

– "¿S'ha jugat mai per primer cop a boles?"

– "És clar –va replicar la Pimi–. I què?"

– "Quan els jugadors van dibuixar el primer cercle a terra, ¿et sembla que haurien pogut dir si el cercle era rodó o no?"

– "És clar que haurien pogut", va dir la Pimi.

– "Així, doncs, del que és nou, en podem dir moltes coses", va dir la Isabel mentre recollia el seu llibre.

– "Renoï –va dir la Pimi–, quan parlo amb la Mireia, en trec una cosa, i quan parlo amb la Isabel, en trec una altra."

1. Imagina't que hi eres present quan es feia la primera capsa de bombons.
¿Hauries pogut dir si la capsa era *grossa*, o no?
2. ¿Hauries pogut dir si la capsa era *quadrada*, o no?
3. ¿Hauries pogut dir si es tractava d'*una* capsa o de *dues* ?
4. ¿Hauries pogut dir si era, o no, una *capsa de bombons* ?
5. Després que entre tots us haguéssiu menjat els bombons de la capsa, ¿hauries pogut dir si era, o no, la *mateixa* capsa de bombons feta al començament?
6. Imagina't que no haguéssis vist mai el color vermell, o que no haguéssis sentit mai la paraula "vermell". I imagina't que la capsa de bombons era vermella.
¿Hauries pogut dir: "Aquesta capsa de bombons és *vermella*"?
7. Imagina't que coneixes el color vermell i el color groc, però que no has vist mai el color taronja. ¿Et sembla que podries *calcular* que barrejant el vermell i el groc s'obté el taronja?
8. Si mai no haguéssis menjat bombons, ¿et sembla que, només de mirar-los, podries *calcular* quin gust tenen?

[Vegeu les entrades "Comparacions", "Estàndards" a l'Índex Temàtic d'Exercicis d'aquest Manual.]

4.1.15 EXERCICI: Relacions en forma de comparacions (p. 27,12-14)

Quan comparem dues coses, diem que les dues coses tenen una certa relació l'una amb l'altra. Si diem que França és més vella que els Estats Units, estem comparant els dos països pel que fa a l'edat.

Les comparacions es poden classificar de moltes maneres diferents; p.e., comparacions de pes, de color, de sentiments, de valor, etc. A continuació es donen unes quantes classes d'aquestes, amb exemples de cada tipus. Procura trobar més exemples de cada tipus.

<i>Família</i> cosí de germana de pare de tia de dona de	<i>Temps</i> més tard que abans que la vigília de l'endemà de més lent que	<i>Valor</i> millor que superior a més valuós que més barat que no millor que	<i>Espai</i> més lluny que més proper que més gran que més rodó que més cantellut que
<i>Tacte</i> + suau que + aspre que + pelut que + llís que + llefiscós que	<i>Gust</i> + amarg que + dolç que + salat que + gustós que + agre que	<i>So</i> + fort que + fluix que + agut que + estrident que + afinat que	<i>Color</i> + blau que + vermell que + morat que + clar que + fosc que
<i>Pes</i> + pesant que + lleuger que	<i>Sentiments</i> + feliç que + enfadat que	<i>Accions</i> + matusser que + inquiet que	<i>Caràcter</i> + tossut que + valent que

<i>Causa-efecte</i>	<i>Mitjà-fi</i>	<i>Part-tot</i>	<i>Conjunt-membre</i>
causa de resultat de provoca fa	preparat per previst per pensat per fet de tal manera que	part de participat en inclòs a pertany a	membre de és un és un de pertany a la classe de

[Vegeu les entrades: "Comparacions" d'aquest Manual; "Relacions" d'aquest Manual i de *Recerca Filosòfica*.]

4.1.16 EXERCICI: Semblances de família (p. 27,22-23)

A. ¿Quines de les coses mencionades a la columna de l'esquerra són *semblances de família*, és a dir, són compartides per alguns o per tots els membres d'una determinada família, i resulten més o menys típiques dels membres d'aquella família?

B. ¿Quins trets són més generals (que cadascú de la família ha de tenir)?

C. ¿Quins trets són més específics (que molt pocs membres tenen o necessiten)?

Els membres d'aquesta família són: la mare de la Sra.Pi (MSaPi), el pare de la Sra.Pi (PSaPi), la mare del Sr.Pi (MSrPi), el pare del Sr.Pi (PSrPi), la Sra.Pi (SaPi), el Sr.Pi (SrPi), la Pam, la Bel, en Tom i l'Ed.

	M Sa PI	P Sa PI	M Sr PI	P Sr PI	Sa PI	Sr PI	P B T A E O E M L M D
1. té les orelles grosses		x		x	x		x x x
2. és un ésser humà	x	x	x	x	x	x	x x x x
3. pesa 60 kgs.	x						x
4. enraona molt			x				x
5. té la boca grossa	x			x	x	x	x x x
6. menja aliments	x	x	x	x	x	x	x x x x
7. respira	x	x	x	x	x	x	x x x x
8. és simpàtic/a	x	x	x	x	x		x x x
9. és retret/a	x						x
10. pren píndoles regularment	x	x	x	x	x	x	

[Vegeu l'entrada "Semblances de família" a l'Índex Temàtic d'Exercicis d'aquest Manual.]

Episodi 2 (pàg. 28)

La misteriositat de la Pimi

A la Pimi, li agrada ser misteriosa. És a dir, fa com si sabés coses secretes que l'altra gent estaria encantada de conèixer. Fa insinuacions molt clares sobre els seus secrets. Desafia el lector perquè miri d'endevinar quins són aquests secrets; alhora, però, anuncia

provocadorament que, encara que el lector ho endevinés, refusaria de dir-li si ho ha encertat o no.

La fascinació de la Pimi

¿Què se'n pot dir, d'aquest comportament? La Pimi és bromista i resulta encantadora, però també vol fer-se veure. Envolta el que fa amb una aura d'intriga perquè el lector ho trobi fascinant. En cert sentit, està atraient l'interès sobre si mateixa.

La Pimi i la història misteriosa

La Pimi ens diu que hi ha alguna cosa verdadera en la seva història i que ella és l'única que sap de què es tracta. Als altres, els serà impossible de saber si s'acosten a la història de la Pimi, llevat que es puguin identificar d'alguna manera amb ella i amb la seva manera de pensar, que es posin ells mateixos en el seu lloc i reconstrueixin la història misteriosa tal com ella podria haver-la construït. Les pistes que dóna es troben en "la història de com vaig inventar la història misteriosa", a saber, en la història *Pimi*.

Reconstruir obres d'art

Hi ha compositors que han acabat obres que altres compositors havien deixat incompletes. Per fer això, s'ha d'estar ben amarat de les obres completes de l'autor original. Així, si un lector pot interioritzar la història "de com vaig inventar la història misteriosa", potser aquest lector podrà arribar a reconstruir pel seu compte la història misteriosa de la Pimi. D'altra banda, com que la reconstrucció no podria ser verificada, el lector seria ben lliure de crear la seva pròpia història, mentre no produís res que fos completament inconsistent amb les pistes que la Pimi ha donat. Això podria ser molt divertit.

La raó del secretisme de la Pimi

La Pimi diu, en aquest episodi, que potser podria revelar la raó de per què no ens explica la seva història misteriosa, si és que acaba no explicant-nos-la. Això implica que ha de tenir una raó i que és conscient d'aquesta raó quan se'ns narra aquest episodi.

4.2.1 EXERCICI: ¿Pot una cosa fer-te pensar en una altra? (p. 28,10-12)

Escriu el que et suggereixi la paraula de l'esquerra. Després, compara les teves respostes amb les dels teus companys de classe.

1. Cacauets.....
2. Piano.....
3. Hamburguesa.....
4. Cotó de sucre.....
5. Botifarra.....
6. Torrada.....
7. Polis.....
8. Amagar.....
9. Llet.....

10. Dia.....
11. Papà Noël.....

[Vegeu les entrades: "Suggerir" d'aquest Manual; "Ment, actes mentals" d'aquest Manual i de *Recerca Filosòfica*.]

4.2.2 EXERCICI: ¿Quan resulta adequat fer una suposició? (p. 28,17-19)

Digues en quins casos et sembla adequat fer una suposició (AS), i en quins casos no t'ho sembla (NAS). Quan no n'estiguis segur, fes una marca a sota l'interrogant.

Explica a la classe per què has donat aquestes respostes.

AS NAS ?

1. Has de donar una resposta a un problema de Mates.
2. La teva tia et telefona i et pregunta: "¿On és la teva mare?"
3. Vas al dentista i et pregunta: "¿Quan et vas rentar les dents per última vegada?"
4. Quan arribes a l'escola, el director et pregunta: ¿Vindran els teus pares a la reunió d'aquest vespre?"
5. Portes la bicicleta al taller i l'amo et pregunta: "¿Com se t'ha desinflat la roda?"
6. Vas a l'assaig de l'obra de l'escola i el director et demana que cantis la teva part. Decideixes inventar-te unes paraules perquè no tens el text de la cançó.
7. Sona el telèfon. És la presentadora del concurs de televisió "Endevina la tonada". Et taral.leja una tonada i et pregunta: "¿Com se'n diu, d'aquesta cançó?"
8. La classe està dividida en dos grups per fer una competició d'ortografia. Si t'equivoques en l'ortografia d'una paraula, has de tornar al teu lloc. T'arriba el torn i el mestre et pregunta com s'escriu "(h)ermita". No estàs segur de la resposta, però fas una conjectura.

[Vegeu l'entrada "Suposar" a l'Índex Temàtic d'Exercicis d'aquest Manual.]

Episodi 3 (pàg. 29)

Excuses

Ja des de petits, estem immersos en situacions diverses en què usem paraules com "perdó", "excusa", "dispensa", "disculpa". I és que sovint o bé donem excuses, o bé ens

excusem (demanem perdó, dispensa), o bé demanem que algú s'excusi (es justifiqui, demani dispensa).

Una excusa, ¿és una bona raó?

Usat com a verb, "excusar" és al·legar o acceptar raons o motius que atenuen allò que es retreu a algú. Té, per tant, relació amb "justificar", "perdonar", "passar per alt", "dispensar". Usat com a nom, una "excusa" tant pot ser una bona raó (que justifica i descarrega) com un pretext (que amaga la raó o motiu reals). La Pimi i la seva mare estan discutint dues interpretacions. La mare de la Pimi identifica "excusa" amb "bona raó". La Pimi, en canvi, considera que una excusa és un simple pretext o, com diu ella, "una mala raó". La discussió entre la Pimi i la seva mare no es resol, però provoca la qüestió de com es pot distingir entre bones i males raons, i de si les últimes s'han d'anomenar "excuses" o d'alguna altra manera.

¿Ha de ser molt forta una raó per ser una bona raó?

Una raó ha de ser prou forta com per justificar que es faci un acte o que es defensi una creença. Un acte trivial en pot tenir prou amb una raó trivial per quedar justificat. Però un acte que tingui moltes conseqüències exigeix una raó de molt de pes. Es pregunta a algú: "¿Per què no vas ajudar aquella nena quan hi havia perill que se li encengués el vestit?", i respon: "Ho vaig veure, però m'estava cordant les sabates". Certament, hi ha una gran desproporció entre la urgència de l'acció que cal fer i la debilitat de la raó que es dona per no realitzar l'acció. D'altra banda, algú pregunta: "¿Per què vas fer senyals per aturar el tren?", i la resposta és: "Perquè vaig veure que hi havia un cotxe parat a la via". En aquest cas, s'acceptaria la resposta com una bona raó.

Justificar és establir una relació entre un acte o una creença i les raons que els recolzen

En principi, és possible de distingir entre raons bones i raons dolentes per un acte o una creença determinats. En la pràctica, resulta sovint força més difícil, i el que, a un, li sembla una simple "excusa", a un altre, li resulta una justificació suficient per dur a terme una acció.

4.3.1 EXERCICI: Excuses i raons (p. 29,1-7)

De vegades, les paraules "excusa" i "raó" s'usen de manera intercanviable. D'altres vegades, s'usen en sentits molt diferents. Digues quina solució adoptaries en els casos següents: "excusa" o "raó" indistintament (E/R), només "excusa" (E), només "raó" (R), o cap de les dues (CAP):

	E/R	E	R	CAP
1. Dídac: "La meva per vacunar-me és que així evitaré de posar-me malalt."				
2. Gina: "Ahir vaig fer campana. Ara no sé quina puc donar per no haver anat a classe."				

3. Eulàlia: "Cada vegada que en Quim ensopega i se'm tira al damunt -cosa que passa contínuament-, diu "¡Sóc tan feixuc!" Però la feixugor no val com a"
4. Andreu: "La meva creença que París és la capital de França recolza en la que així ho diu l'atlas."
5. Carles: "La meva per caminar inclinat d'aquesta manera és que la camisa està enganxada als pantalons."
6. Victòria: "Em va semblar que aquell home va anar cap al costat de la carretera perquè volia esquivar aquell esquirol, però la que va donar va ser que no va poder parar."
7. Pilar: "Sempre hi ha una per tot el que passa en el món."
8. Higini: "L'any passat vaig sorprendre l'anglès perquè no vaig entregar cap treball. I tu, Pere, ¿quina tens?"
9. Sílvia: "Aquest nano em telefona sovint, i després dóna com a que s'ha equivocat de número."
10. Guiu: "La per tenir un aparell de tele a la meva habitació és que m'ajuda a concentrar-me quan faig els deures."

[Vegeu l'entrada "Raons" en els Índexs Temàtics d'Exercicis d'aquest Manual i de *Recerca Filosòfica*.]

4.3.2 EXERCICI: Raons i excuses (p. 29, 1-10)

Normalment, una *bona raó* és aquella que no es retreu a qui la fa, perquè resulta plausible o convincent. Per exemple:

Sra. Martí: "Maria, ¿per què plora el nen?"

Maria: "Vol els ganivets de la cuina i jo no els li vull donar."

D'altra banda, la persona que dóna una *excusa* és normalment la que admet que es pot haver equivocat o que se li pot fer algun tipus de retret, però que vol aparèixer el màxim de bé i que vol mostrar que, malgrat tot, ha de ser disculpada. Per exemple:

Mestre: "Joan, ¿per què has pegat l'Oscar al cap?"

Joan: "Hi havia una abella que anava bronzint per sobre el seu cap, i m'ha fet por que el piqués."

Classifica els casos següents en bones raons (BR) i excuses (E):

1. Cinta: "Marta, ¿per què no em vas invitar a la teva festa?"
Marta: "Em va semblar que no t'ho passaries bé, perquè venien massa nois."
2. Fina: "Guillem, ¿per què no em vas invitar a la teva festa?"
Guillem: "Només era pels meus parents."

BR E ?

3. Pam: "¿Ho fas expressament, de deixar tots els llums encesos quan no ets a casa?"
Daniel: "No ho faig pas per distracció, sinó per esquivar els possibles lladres."
4. Tània: "Mestressa, aquests plàtans són o massa verds o massa madurs."
Venedora: "És tal com els agraden, als nostres clients."
5. Mestre: "Toni, ¿saps que t'he vist com agafaves un croissant de xocolata de la fleca?"
Toni: "Sí senyor, és que he pensat que quan sortís potser em trobaria amb nens pobres i me'l podria partir amb ells."

[Vegeu l'entrada "Raons" en els Índexs Temàtics d'Exercicis d'aquest Manual i de *Recerca Filosòfica*.]

4.3.3 EXERCICI: ¿Quan és que una raó és una bona raó? (p. 29,8-15)

Considera les observacions següents i mira si el que es diu representa una bona raó (BR), una raó (R) –tot i que no necessàriament bona–, o una cosa que no és una raó (NR).

	BR	R	NR
1. Jordi: "La raó que em fa sospitar que aquest home (en Clàxon) és l'assassí és que l'assassí portava sabates i en Clàxon porta sabates."			
2. Lola: "Sospito d'en Clàxon perquè l'assassí calçava un quaranta-quatre i en Clàxon s'hi acosta molt perquè calça un quaranta-cinc."			
3. Helena: "Penso que en Clàxon és innocent, perquè em ve mal de cap quan miro d'esbrinar coses d'aquestes."			
4. Miquel: "Crec que en Clàxon va ser l'assassí, si es té en compte el fet que va confessar."			
5. Joana: "Em nego a treure cap conclusió abans del judici d'en Clàxon, perquè es va retractar de la seva confessió."			
6. Oriol: "¿En Clàxon és completament innocent! ¡M'ho ha dit el meu astròleg!"			
7. Magda: "¿En Clàxon és un home que està molt bé! ¡És clar que és innocent!"			
8. Nila: "Bé, sí, ho va fer en Clàxon: la pistola tenia les seves empremtes. ¿Què hi fa que l'arma del crim fos un ganivet?"			
9. Tomàs: "L'avi d'en Clàxon ja va estar a la presó per estafador. Això em va convèncer que ho va fer en Clàxon."			
10. Felip: "Bé, tiraré una moneda: si surt cara, és innocent; si surt creu, culpable. ¿Què te'n sembla? ¡Creu!"			

[Vegeu l'entrada "Raons" en els Índexs Temàtics d'Exercicis d'aquest Manual i de *Recerca Filosòfica*.]

4.3.4 EXERCICI: Excuses i raons (p. 29,8-15)

Indica si les excuses següents són bones raons (BR) o males raons (MR). I digues per què ho veus així.

BR MR ?

1. Quan m'he despertat aquest matí, tenia la gola seca. Li he dit, a la meva mare: "Mare, no puc anar a l'escola. Estic malalt."
2. L'altre dia el mestre em va demanar els deures. Li vaig dir: "No els he fet. Ahir a la nit, el meu germà em va convidar al cine."
3. L'Anna em va dir que la Carolina, la meva millor amiga, li havia explicat el meu secret. Vaig preguntar a la Carolina per què ho va fer. Em va contestar: "En tenia ganes".
4. Dimarts vaig fer tard a l'escola. Quan vaig arribar, el mestre em va preguntar: "¿Per què vén tard?" Li vaig contestar: "M'he adormit".
5. Vaig prometre a en Bernat que dimecres passat jugaria amb ell després de l'escola. A les 3 de la tarda, la Gemma em va convidar a anar a casa seva. Hi vaig anar. L'endemà, en Bernat em va preguntar: "¿Per què vas incomplir la teva promesa?" Li vaig dir: "Estava segur que m'ho passaria millor a casa de la Gemma. Té una casa de nines molt gran, i tu no."
6. Cada dissabte he de fer neteja de la meva habitació. És una norma familiar. Dissabte passat, vaig dir al meu pare: "*Aquest* dissabte no puc netejar l'habitació. He d'anar a l'assaig de teatre."
7. La meva mare em va dir que podia anar a comprar amb la Mariona i la seva mare. També em va dir que havia de tornar a ser a casa a les 9, per sopar. Vaig arribar a les 10. Quan la meva mare em va preguntar per què feia tard, vaig dir: "La mare de la Mariona havia d'anar a *moltes* botigues."
8. Vaig dir a la meva germana Irene que ens trobaríem al pati a les 5. Hi vaig arribar mitja hora tard. Quan em va preguntar per què arribava tard, vaig dir: "El mestre m'ha demanat que em quedés després de l'escola per netejar les pissarres."
9. La Glòria té un aquari molt gros. Em va demanar si voldria anar amb ella a la botiga d'animals per ajudar-la a triar un peix nou. Li vaig dir que m'encantaria. Quan vam anar a la botiga, em vaig passar l'estona jugant amb els gossets petaners. Després, la Glòria va dir: "¿Per què ho has fet?" Li vaig contestar: "No m'agrada el peix."

10. Dimecres a la tarda, l'Helena i jo vam anar a la classe de ballet. A mitja classe, ella va dir: "Me n'he d'anar a casa de seguida." Quan li vaig preguntar per què, va dir: "Tinc ganes de jugar a ping-pong amb el meu germà gran."

[Vegeu l'entrada "Raons" en els Índexs Temàtics d'Exercicis d'aquest Manual i de *Recerca Filosòfica*.]

4.3.5 EXERCICI: ¿Quan és adequat fer preguntes? (p. 29,19-20)

En les situacions següents, digues si et sembla que les preguntes són adequades (PA) o no (PNA). I raona la teva resposta.

PA PNA ?

1. Ahir nit, ens va venir a veure un amic de la meva mare. Vaig obrir la porta i vaig dir: "Hola. ¿Quants anys tens?"
2. El mes passat vaig anar a veure els meus avis. En un racó de la sala d'estar tenen una taula de despatx amb molts calaixos. Vaig preguntar al meu avi: "¿Què hi guardeu a cada calaix?"
3. Ahir al vespre, la meva germana Elvira tenia una cita amb el promès nou. Quan va arribar, el vaig fer entrar i li vaig preguntar: "¿Vindràs a recollir la meva germana alguna altra vegada?"
4. Quan anava-cap a l'escola, vaig trobar la Karina. Semblava que havia plorat. Li vaig preguntar: "¿Per què has plorat?"
5. El meu germà gran va portar a casa el llibre de notes. Tan bon punt va arribar a casa, li vaig preguntar: "¿Ho has aprovat tot?"
6. La Cèlia em va convidar a sopar a casa seva. Quan érem tots a taula, vaig preguntar a la mare de la Cèlia: "¿Què és aquesta carn?"
7. La Cèlia va venir a casa de visita. De seguida que va arribar, va preguntar al meu germà: "¿Surts amb noies?"
8. Quan vaig arribar al campament, vaig saludar el meu monitor i li vaig preguntar: "¿Ets cruel, tu?"
9. Després de l'escola, la Sara i jo vam anar a jugar a bàsquet. Quan vam arribar, vaig veure la Carla. De seguida li vaig preguntar: "¿M'ets amiga?"
10. L'altre dia, la meva germana Francina va caure i es va fer mal al braç. Va haver d'anar al metge. Quan sortia de casa, li vaig preguntar: "¿Tornaràs?"

[Vegeu les entrades: "Preguntar, fer preguntes" d'aquest Manual; "Preguntar" de *Recerca Filosòfica*.]

Episodi 4 (pàgs. 29-31)

Explicar-ho tal com serà

Hi ha una vella anècdota d'un home que va escriure una història sobre la manera com ell va treure una barca del fons del riu i la va tornar a fer navegable. Amb la història va fer pous diners com per treure la barca del fons del riu i fer-la navegable. Aquesta història s'assembla al que fa la Pimi quan diu al seu pare que no s'ha pas d'esperar fins *després* de l'excursió al zoo per poder-se inventar una història sobre allò que l'excursió al zoo li hagi suggerit.

Les pistes de la Pimi

Llavors la Pimi dona dues pistes sobre el tema de la seva història misteriosa: 1) la diferència entre els animals que pensen i els animals que no pensen; i 2) com s'inicia el pensar, o d'on prové. Així, qualsevol reconstrucció de la història de la Pimi ha de ser consistent amb aquestes dues pistes.

Els crits de la Pimi

La Pimi fa crits a la gata i el seu pare diu: "Fixa't que jo no corro pas per casa fent crits tot el dia, ¿oi que no?" I pregunta: "¿Per què *crides* tant?" Probablement és cert que els nens criden; però, ¿és cert que fan més soroll que els adults? Potser els nens senten les veus explosives dels adults amb tant de disgust com el que experimenten els adults quan senten els crits dels nens.

Usar els altres com a models

La Pimi planteja una altra qüestió fàctica quan pregunta al seu pare que es recordi de com era quan ell era un nen. El pare no n'està segur. ¿És un oblit de conveniència? Quan contesta, fa notar que encara que ell, de petit, hagués corregut per casa cridant, això no voldria dir, necessàriament, que allò estigués bé. Evidentment, la qüestió que ell planteja és la de si la conducta d'una persona pot servir alguna vegada com a excusa perquè una altra persona faci el mateix.

Comparar casos iguals

Sembla com si la Pimi usés l'estratègia de dir que quan la gent parla sobre el bé i el mal, hauria de tractar de manera igual els casos iguals, i de manera diferent els casos diferents. Per això afirma que, si es tracta de fer una comparació ben feta i de comparar casos iguals amb casos iguals, aleshores el que estaria bé que ella fes ara és allò que va estar bé que fes el seu pare quan era nen. La lògica de la Pimi ve a fer més o menys així:

Si llavors no era mal fet que ho fessis tu,
no és mal fet que ho faci jo ara.
Llavors no era mal fet que ho fessis tu.

Per tant, no és mal fet que ho faci jo ara.
Evidentment, el seu pare podria negar qualsevol d'aquestes premisses, o totes dues.

La dificultat de fer comparacions exactes

S'ha d'estar d'acord amb l'intent de la Pimi d'invocar un principi de justícia com aquest: "Tracta de manera igual els casos iguals". Tanmateix, és fàcil de subestimar la dificultat que hi ha per jutjar exactament en què consisteixen els "casos iguals". Per exemple, considera la història que explica Collingwood del nen que es volia casar amb la seva àvia. La raó que el nen donava al seu pare era: "Tu et vas casar amb la meua mare; ¿per què, doncs, no m'he de poder casar jo amb la teua?" El que ha de fer el seu pare no és qüestionar el principi, sinó explicar al nen per què es tracta de casos diferents i, per tant, no comparables. Això mostra clarament que l'habilitat per fer comparacions és un component essencial del raonament ètic ben fet.

4.4.1 PLA DE DISCUSSIÓ: Secrets (p. 30,16)

1. ¿T'agrada guardar secrets? Tant si és que sí com que no, ¿per què?
2. ¿T'agrada explicar secrets? Tant si és que sí com que no, ¿per què?
3. ¿Et guardaries per tu sol el teu millor secret, encara que això representés perdre un amic?
4. ¿Explicaries el teu millor secret si veiessis que és necessari per conservar un amic?
5. ¿Tens secrets que explicaràs i secrets que no explicaràs?
6. ¿És possible de guardar un secret de manera que no el coneguis ni tu mateix?
7. Una persona que té molts secrets, ¿és una persona misteriosa?
8. ¿Encara seria un lloc interessant el món, si es revelessin tots els secrets?
9. ¿És possible que cada secret n'amagui un altre, de manera que quan sàpigues quin és el primer secret, trobis el segon, i que quan sàpigues quin és el segon, trobis el tercer?
10. ¿Et sembla que hi ha secrets que ara *ningú* no coneix, o que mai ningú no coneixerà?

[Vegeu l'entrada "Secrets" a l'Índex Temàtic d'Exercicis d'aquest Manual.]

4.4.2 EXERCICI: ¿Les històries s'han de basar sempre en experiències de primera mà? (p. 30,21-23)

I. Escribe una història d'una pàgina sobre *un* dels temes següents:

1. De quina manera fou salvat Leo, el lleó.
2. El nen-sol.
3. Neula, el núvol que no podia plorar.
4. Mimi la mimosa.
5. El príncep i el narcís.

II. Quan hagi acabat la història, digues, a l'altra cara del full, si has tingut experiències de primera mà de les coses que has escrit.

III. Llegeix la història als teus companys de classe.

[Vegeu l'entrada "Històries" a l'Índex Temàtic d'Exercicis d'aquest Manual.]

4.4.3 EXERCICI: Escriu el començament i el final d'aquesta història (p. 30,21-23)

"Ara els bombers estaven connectant les mànegues a les boques d'incendis del carrer. Obrien les boques d'incendis amb grans claus angleses i l'aigua brollava ràpidament dels becs de les mànegues.

Alguns bombers tiraven aigua directament a la casa incendiada. Alguns en tiraven a les cases veïnes, per evitar que també s'incendiessin.

– "¡Pep! –va dir la Laia–, ¿et sembla que hi ha algú a dins?"

– "No ho sé –va contestar en Josep–. Això és el que ara volen esbrinar aquells bombers. ¡Mira, ja estan aixecant les escales!"

[Vegeu l'entrada "Històries" a l'Índex Temàtic d'Exercicis d'aquest Manual.]

4.4.4 EXERCICI: Comparar situacions (p. 31,18-19)

És important que se sigui capaç de dir si un acte o una situació són iguals a d'altres. Per exemple, si sabem que es va fer una cosa que era incorrecta, llavors un acte semblant en una situació semblant podria també ser incorrecte. Ara bé, ¿podem estar segurs que els actes i les situacions són similars?

En cadascun dels cinc intercanvis següents, digues amb qui estàs d'acord i per què.

1a. Cuca: "Isabel, jo sóc la teva germana petita, i la Pimi és la germana petita de la Mireia. Així, jo hauria de mirar de ser com la Pimi, ¿oi que sí?"

1b. Isabel: "¿I per què no mires simplement de ser tu mateixa?"

2a. Cuca: "Isabel, quan tu actues correctament, ¿jo no hauria de mirar de ser com tu, i així també podria actuar correctament?"

2b. Isabel: "No ho facis perquè jo ho he fet; fes-ho perquè està bé."

3a. Mireia: "Com que vivim a la mateixa casa, tenim els mateixos pares, mengem els mateixos aliments i anem a la mateixa escola, les nostres situacions són iguals. Per tant, el que està bé per a mi també està bé per a tu."

3b. Pimi: "No és pas veritat que estem exactament en la mateixa situació. Tu ets la germana gran, i jo la petita. Això ho canvia tot."

4a. Tomàs: "El que està bé per als nois està bé per a les noies."

4b. Pimi: "¿Qui ho diu, això?"

5a. El pare de la Pimi: "El que està bé per als adults està bé pels nens."

5b. Pimi: "No sempre."

[Vegeu l'entrada "Comparacions" a l'Índex Temàtic d'Exercicis d'aquest Manual.]

4.4.5 EXERCICI: Significats iguals i diferents (p. 31,18-19)

Digues si les oracions següents signifiquen el mateix (SM) o no (NSM):

SM NSM ?

1. Poden sortir els de tercer i prou.

Només poden sortir els de tercer.

2. Fins i tot els de tercer es poden quedar a casa.

Tots, menys els de tercer, es poden quedar a casa.

3. Els de tercer estan jugant.
No només els de tercer estan jugant.
4. Estan dinant els de tercer tots sols.
Tots estan dinant, menys els de tercer.
5. Els que poden sortir són de tercer.
Només els de tercer poden sortir.
6. Tothom pot marxar, inclosos els de tercer.
Fins i tot els de tercer poden marxar.
7. Ningú no pot marxar, llevat dels de tercer.
Tothom s'ha de quedar, llevat dels de tercer.
8. Els de tercer poden marxar quan estiguin a punt.
Si els de tercer estan a punt, poden marxar.
9. Ningú no pot anar a l'escola avui.
Ningú no ha d'anar a l'escola avui.

[Vegeu l'entrada "Sinònims" d'aquest Manual; també l'exercici 6.9 de *Recerca Filosòfica*.]

4.4.6 EXERCICI: Anàlisi de problemes de raonament (p. 31,18-23)

Quan comencem a llegir un acudit o un diàleg, dirigim la nostra expectativa cap a una determinada línia de raonament. El xoc i la sorpresa arriben quan s'hi introdueix una interpretació diferent, tot i que potser igualment plausible.

Mira si pots analitzar aquests acudits o diàlegs amb ajut de les preguntes que hi ha a la columna de la dreta.

1.
La mare de la Núria: "Núria, ¡no vagis obrint i tancant aquesta porta! ¡Entra o surt d'una vegada!"
Núria: "Mare, ¡això és exactament el que he *estat* fent!"

¿Diries que la mare de la Núria pensa que hauria d'entrar o bé de sortir, i que la Núria pensa que pot fer totes dues coses?
¿Les pot fer *ahora*?

2.
Maria: "¿Què és un patinet?"
Teresa: "Un monopatí amb manillar."
Maria: "¿Què és un monopatí?"
Teresa: "Un patinet sense manillar."

¿Com podria definir la Teresa un monopatí sense que la seva definició fos circular?

3.
Cartell a la primera biblioteca: "Si no has de fer res, fes-ho en algun altre lloc."
Cartell a la segona biblioteca: "Si no has de fer res, no ho facis aquí."

¿Diuen el mateix aquests dos cartells?

4.

Cati: "M'envia el pare per veure si li queda algun diari o revista."

Venedor: "Jo venc el País, però no puc pas vendre el País."

Cati: "Millor que vagi a dir al pare que no està segur del que pot fer."

La paraula "País" apareix dues vegades. Si tenen diferent significat, ¿es podrien escriure de manera diferent?

5.

Fredi: "¿Que mossega el seu gos?"

Home: "No."

Fredi: "Ei, ¡ara se'm tira a sobre!

¡Em vol mossegar! ¿Que no m'havia dit que no mossega?"

Fredi: "I no ho fa. ¡Però aquest no és el meu gos!"

¿T'imaginaves que el gos que se li tira a sobre podia no ser el gos d'aquell home? ¿Diries que se t'havia induït a creure que pertanyia a aquell home?

[Vegeu l'entrada "Acudits" a l'Índex Temàtic d'Exercicis d'aquest Manual.]

[SUGGERIMENTS I ORIENTACIONS

4.1.2:

Punt 10: Observi's que l'expressió "Aquest noi *fa* molt per ella" és ambigua: tant pot voler dir "Aquest noi *li convé molt* (és molt adequat per aquesta noia)", com "Aquest noi *fa moltes coses* per ella".

4.1.3:

Punt 2: Pot molt ben ser que la noia sigui la cambrera (no es diu) i que pregunti al client si vol un "Cafè sol". Ell contesta que vol un "Cafè tallat (amb llet)". Aquesta seria la lectura "plana" del diàleg. Tanmateix, aquestes ratlles contenen una doble ambigüitat. D'una banda, el "¿Sol?", que potser vol dir si el noi va sol o acompanyat. D'altra banda, la resposta del noi ("No, tallat"), que potser vulgui dir que ell mateix ha quedat "tallat" per la presència de la noia.

Punt 5: L'error –i l'acudit– consisteix a voler fer creure que el gos va contestar bé la pregunta. Però resulta que no és que el gos digués "Res" –seria força trempat–, sinó que no va dir res. És a dir, no és que digués alguna cosa (la paraula "Res"), sinó que va romandre en silenci (sense dir res).]

AUTOAVALUACIÓ DEL MESTRE

1. Es tractava de fer comparacions: ¿n'han fet força pràctica els alumnes?
2. ¿Saben identificar semblances i diferències els alumnes?
3. ¿Entén cada alumne què és un *estàndard* i què és una *relació*?
4. ¿Sap distingir cada alumne entre una raó i una bona raó? ¿Com ho sé?
¿Manifesten aquesta habilitat en la manera de parlar els uns amb els altres?
5. Els alumnes, durant les discussions, ¿es plantegen, els uns als altres, preguntes adequades? Per exemple: "¿Per què ho dius, això?"
6. ¿He donat oportunitat als alumnes per fer algun escrit creatiu?
7. ¿Sé què en pensen, de la Pimi, els alumnes?
8. ¿He estat capaç de portar la disciplina de tal manera que no ofegui la recerca, l'espontaneïtat de cada alumne i la originalitat?
9. Dels alumnes que no parlen, ¿n'hi ha més que ja hi participen més?
10. Els alumnes, ¿es demanen, els uns als altres, les raons de les respostes donades?
11. ¿Aprenc moltes coses quan escolto el que diuen els alumnes?

DIÀLEG A CLASSE

Data:

Tema:

**¿QUÈ HAN ACONSEGUIT ELS ALUMNES AMB AQUEST
CAPÍTOL?:**

Habilitats específiques que s'han ensenyat:

Habilitats específiques que s'han reforçat:

Habilitats específiques que s'han de treballar en el futur:

EXERCICIS D'AQUEST CAPÍTOL QUE HAN ANAT BÉ:

Per què han anat bé:

AVALUACIÓ DELS ALUMNES

Alumnes que, durant els exercicis, moltes vegades han dirigit les respostes cap a mi:

Alumnes que, durant els exercicis, moltes vegades han dirigit les observacions cap a altres alumnes:

Alumnes que, durant les discussions, acostumen a raonar les seves opinions:

Alumnes que han estat molt silenciosos durant les discussions a classe:

Alumnes que no raonen les opinions que expressen:

Alumnes que convé que s'esforcin a dirigir els comentaris cap als altres alumnes més que no pas cap a mi:

Alumnes que convé que s'esforcin a treure inferències correctes a les discussions de classe:

Alumnes que potser cohibeixen els companys, de manera que aquests no parlen durant les discussions a classe:

Alumnes que necessiten l'encoratjament del mestre per treballar més les idees, especialment en el sentit de veure què se'n segueix, d'allò que diuen:

Alumnes que necessiten un ajut suplementari en alguna de les habilitats de pensament tractades en aquest capítol:

CANVIS QUE FARIA LA PROPERA VEGADA QUE FES AQUEST CAPÍTOL:

Exercicis paral·lels que usaria:

Altres fonts que tenen relació amb temes d'aquest capítol:

Temes d'aquest capítol que s'encavalquen amb temes que apareixen en altres matèries que ensenyem:

Literatura infantil:

* Històries

* Representacions

Pel·lícules:

Obres i projectes d'art:

Composicions i projectes musicals:

Exercicis de dansa:

Altres:

CAPÍTOL CINC

Episodi 1 (pàgs. 32-33)

"¿On se'n va la llum?"

Aquest episodi comença amb la pregunta de la Pimi: "¿On se'n va la llum quan tanquem l'interruptor?" La Pimi es malfia de la resposta habitual: dir que la llum s'apaga és una manera de parlar. La Mireia adopta un to de condescendència i no es pren seriosament la pregunta. Al contrari, personifica la llum i diu que se'n va a dormir. Pressionada per la Pimi, la Mireia afirma que la llum "se'n va allà d'on ve la fosca". Aquesta segona resposta de la Mireia és sorprenent. Suggereix que hi ha una mena de regió de la qual emana la fosca i a la qual torna la llum. La Pimi identifica de seguida aquesta regió: "l'Espai Exterior".

Creure en el que existeix

En aquest punt, la Mireia acusa la Pimi de no creure en l'espai i fins i tot insinua que la Pimi no creu en res. Això planteja la qüestió de què és el que entén la Mireia amb la paraula "creure". Per altra banda, la Mireia ha convertit l'"Espai Exterior" —que és un regne de ficció en què la Pimi afirma que no creu— en l'espai en general.

No creure en l'espai

La Pimi replica que preguntar-se coses no equival pas a no creure. Tanmateix, la burla de la Mireia l'amoïna i, abans d'adormir-se, la Pimi acaba fent allò que la Mireia abans li havia retret injustament. Afirma que l'espai no és res, i en dona dues raons: espai només és una paraula, i només és buidor. Així, ara ha atribuït a l'espai el mateix status d'inexistència que anteriorment havia atribuït a les relacions.

Espai, ¿només una paraula?

Val la pena que considerem les afirmacions de la Pimi pel que fa a la inexistència de l'espai. Primer diu: "¡Només és una *paraula*!" Això és problemàtic. Sembla que la Pimi vol dir que la paraula "espai" pot tenir significat, però que no es *refereix* a res. Segons la terminologia ja tradicional, aquesta paraula té *designació* (significat) però no té *denotació* (referència). "Unicorn" és una altra paraula que, segons la Pimi, té designació però no té denotació. Certament, no tothom estaria d'acord amb ella.

Espai, ¿només buidor?

L'afirmació de la Pimi que l'espai només és buidor és igualment problemàtica. Generalment, l'espai newtonià és vist com una mena de contenidor o receptacle on l'univers ha estat col·locat. En aquest marc de referència, es pensa en l'espai com en

qualcom que té existència real. D'altra banda, les nocions aristotèlica i einsteiniana d'espai semblen negar que l'espai tingui caràcter absolut i pensen en l'espai com en qualcom relacional.

Misteri i el jo

L'episodi s'acaba amb la referència de la Pimi a la seva criatura misteriosa, a la seva història misteriosa, i als seus molts altres misteris, tot i que admet que no sap què podrien ser aquests misteris. La seva conducta planteja algunes qüestions interessants: ¿es poden tenir pensaments que, en un moment determinat, resultin fins i tot misteriosos per a un mateix? ¿És possible que algú sigui conscient de l'existència de la categoria "misteriós", i que n'infereixi que hi podria haver misteris dels quals no és conscient? A més, pot ser que algú sigui conscient d'aspectes misteriosos i inexplorats de si mateix, sense ser capaç, en canvi, d'identificar amb precisió de quins aspectes es tracta.

5.1.1 PLA DE DISCUSSIÓ: Llum i fosca (p. 32, 1-11)

1. La Pimi pregunta on se'n va la llum. Però, primer, preguntem-nos d'on ve. ¿Està emmagatzemada a la bombeta?
2. La Pimi pregunta on se'n va la llum. Sembla que sospita que l'expressió "anar-se'n" és ambigua. Però, ¿oi que se'n va ? ¿O no se'n va enlloc?
3. La Mireia diu que la llum "se'n va a dormir". ¿És ambigua aquesta expressió?
4. ¿És correcte el que diu la Mireia, que la llum se'n va allà d'on ve la fosca?
5. ¿La fosca és realment alguna cosa, o és només l'"absència de llum"?
6. ¿La llum és realment alguna cosa, o és simplement l'"absència de fosca"?
7. ¿La fosca és absència de llum de la mateixa manera que la fredor és absència d'escalfor?
8. Si poses aigua a escalfar i es torna més calenta, ¿significa això que la fredor que hi havia a l'aigua se n'ha anat?
9. ¿La llum viatja? ¿L'escalfor viatja? ¿El so viatja?
10. ¿Blau viatja? ¿Calent viatja? ¿Fort viatja?

[Vegeu l'entrada "Anar" a l'Índex Temàtic d'Exercicis d'aquest Manual.]

5.1.2 EXERCICI: ¿Què se'n va a dormir? (p. 32,6-7)

Digues si les coses de la llista de l'esquerra se'n van a dormir, no se'n van a dormir, o si no ho saps.

	VA A DORMIR	NO VA A DORMIR ?
1. El sol		
2. L'herba		
3. Una rosa		
4. La llum		
5. La llum de la lluna		
6. Una tulipa		
7. Un ós		
8. Un riu		
9. Un tigre		
10. Un espàrrec		

11. Un peix
12. La pluja
13. Un arbre
14. Una porta
15. Una finestra

[Vegeu l'entrada "Adormir-se" a l'Índex Temàtic d'Exercicis d'aquest Manual.]

5.1.3 EXERCICI: Usos d'"anar" (p. 32,2-10)

En els parells d'oracions següents, digues si les expressions amb "anar" s'usen de la mateixa manera o de manera diferent.

1. Cris: "Em sembla que me'n vaig al cine."
Tina: "Molt bé, vinc amb tu, si a la mama li va bé."
2. Tom: "Aquest maleït cotxe no va."
Jerry: "¿I què? Encara que l'engeguis, no sabem on anar."
3. Bibi: "¡Deixa anar el meu jersei!"
Xavier: "Només si em deixes anar al cine amb tu."
4. Carme: "¡Quan s'hi ha d'anar, s'hi ha d'anar!"
Lluïsa: "¡Va com va!"
5. Maria: "¡Vés a pastar fang!"
Mercè: "¡Vés a passeig!"
6. Joan: "Aquestes sabates em van estretes."
Miquel: "Són les que van al primer calaix."
7. Rosa: "L'avi ja va molt de tort."
Jaume: "Sí, però encara va molt mudat."
8. Mare: "El nen no va de ventre."
Pediatria: "Perquè ja va de quatre grapes."
9. Watson: "Fa mitja hora que vaig al darrera d'aquest cotxe."
Holmes: "I jo en fa mitja que vaig darrera d'un senyal indicador."
10. Diana: "Ha anat de poc que no ens estimbem."
Carles: "Sort que hem anat a poc a poc."
11. Job: "Jo vaig i vinc cada dia."
Telm: "A mi, no m'hi va ni m'hi ve res."
12. Rita: "A mi, no em va, això de fer discursos."
Antònia: "Sempre he dit que amb discursos no es va enlloc."

[Vegeu l'entrada "Anar i venir" a l'Índex Temàtic d'Exercicis d'aquest Manual.]

5.1.4 EXERCICI: Significati diferències de significat (p.32,12)

¿Quines diferències de significat veus en les oracions de cadascun dels casos següents?

1. La Berta va dir: "En Gerard només és amic meu."
La Berta va dir: "Només en Gerard és amic meu."
2. Cartell: NOMÉS LES NOIES SÓN ADMESES A LA PISCINA.
Cartell: LES NOIES NOMÉS SÓN ADMESES A LA PISCINA.
3. Els visitants són saludats només quan arriben.
Els visitants només són saludats quan arriben.
Només els visitants són saludats quan arriben.
Els visitants són saludats només d'arribar.
4. Aquest any es repartiran llibres útils a més cursos.
Aquest any es repartiran llibres a més cursos útils.
Aquest any es repartiran més llibres útils als cursos.
Aquest any es repartiran més llibres als cursos útils.

[Vegeu l'entrada "Sinònims" a l'Índex Temàtic d'Exercicis d'aquest Manual.]

5.1.5 PLA DE DISCUSSIÓ: Creure (p. 32,15-22)

I.

- 1a. ¿Pots saber una cosa sense creure-la?
- 1b. ¿Pots creure una cosa sense saber-la?
- 2a. ¿Pots creure una cosa que et resulta dubtosa?
- 2b. ¿Pots dubtar d'una cosa que creus?
- 3a. ¿Pots entendre una cosa sense creure-la?
- 3b. ¿Pots creure una cosa sense entendre-la?

II.

1. Si dius que creus en el joc net, ¿significa que penses
 - a. que existeix el joc net?
 - b. que hauria d'existir el joc net?
2. Si dius que creus en els Reis de l'Orient, ¿significa que penses
 - a. que existeixen els Reis de l'Orient?
 - b. que haurien d'existir uns Reis de l'Orient?
3. Si dius que creus en fantasmes, ¿significa que penses
 - a. que existeixen els fantasmes?
 - b. que haurien d'existir els fantasmes?
4. Si dius que creus en l'honradesa, ¿significa que penses
 - a. que la gent és honrada?
 - b. que la gent hauria de ser honrada?

[Vegeu l'entrada "Creure" en els Índexs Temàtics d'Exercicis d'aquest Manual i de *Recerca Filosòfica*.]

5.1.6 PLA DE DISCUSSIÓ: Creença (p. 32,15-22)

1. ¿Quina raó tens per creure que ara portes sabates?
2. ¿Quina raó tens per creure que ara estàs llegint (o escoltant) aquesta pregunta?
3. ¿Quina raó tens per creure que ara estàs pensant?
4. ¿Quina raó tens per creure, a la nit, que el sol és a l'altra banda de la terra?
5. ¿Tens alguna raó per creure que, als óssos, els agraden les farinetes?
6. ¿Tens alguna raó per *no* creure en gegants?
7. ¿Tens alguna raó per *no* creure en follets?
8. ¿Podria ser que creguessis que una cosa és falsa i que després descobrissis que és verdadera?
9. ¿Podria ser que creguessis que una cosa és verdadera i que després descobrissis que és falsa?
10. ¿Podria ser que la teva creença resultés ser falsa, tot i tenir moltes raons per creure-la?
11. ¿Podria ser que la teva creença resultés ser verdadera, encara que no et sabessis imaginar cap raó per creure-la?
12. ¿Podria algú intentar fer-te creure una cosa falsa i, malgrat tot, ser amic teu?
13. ¿Podria algú que no és amic teu intentar fer-te creure una cosa verdadera?
14. ¿T'agradaria que totes les teves creences fossin creences verdares?
15. La ficció (que és allò que es fa veure, que es fa creure), ¿és verdadera, és falsa, o no és ni verdadera ni falsa?

[Vegeu l'entrada "Creure" en els Índexs Temàtics d'Exercicis d'aquest Manual i de *Recerca Filosòfica*.]

5.1.7 PLA DE DISCUSSIÓ: Paraules (p. 33,2)

1. Ordena les coses següents, de les més breus a les més extenses: paràgrafs lletres de l'alfabet, llibres, paraules, capítols, oracions, llenguatge, signes de puntuació.
2. ¿Poden ser verdares i falses les lletres de l'alfabet?
3. ¿Poden ser o verdares o falses les paraules?
4. ¿Poden ser verdares i falses algunes oracions?
5. ¿Hi podria haver oracions que no fossin ni verdares ni falses?
6. ¿Tens pensaments, a vegades, per als quals no hi ha paraules?
7. ¿Inventes paraules, a vegades, que no tenen cap significat?
8. ¿Inventes paraules, a vegades, que només tenen significat per a tu?
9. ¿Hi ha paraules inventades per les persones que fan els diccionaris?
10. ¿Els significats de les paraules són inventats per les persones que fan els diccionaris?
11. ¿Hi ha paraules bones i paraules dolentes?
12. ¿Hi ha paraules correctes i paraules incorrectes?
13. ¿Hi ha paraules boniques i paraules lletges?
14. ¿Hi ha paraules espavilades i paraules estúpides?
15. ¿Hi ha paraules que estimes i paraules que odies?
16. ¿Una història bonica ha d'estar feta amb paraules boniques?
17. ¿Una història bonica ha d'estar feta amb paraules bones?
18. ¿Una història bonica ha d'estar feta amb les paraules adequades?
19. ¿Una història verdadera ha d'estar feta amb paraules boniques?
20. ¿Una història verdadera ha d'estar feta amb les paraules adequades?

[Vegeu les entrades "Paraules" i "Paraules i coses" a l'Índex Temàtic d'Exercicis d'aquest Manual.]

5.1.8 EXERCICI: Construir relacions espacials (p. 33,1-2)

(Nota: Aquest exercici és per fer a les classes que tinguin taules que es puguin moure.)

Treu tots els pupitres fora de la classe. Deixa l'habitació així durant una estona. Que cada alumne faci alguna cosa tot sol en aquesta habitació buida. Després, que tots els alumnes formin un cercle i cantin dues cançons en aquest espai buit. Mentre encara estan en cercle, pregunta a alguns dels nens si hi ha cap diferència entre la sensació que tenien quan treballaven en un espai buit i la que tenen quan treballen en una habitació plena de pupitres.

Després, surten dos nens de classe, van a buscar els seus pupitres i els tornen a portar a l'aula. Els poden posar allà on vulguin. Dos altres nens porten també els seus pupitres i els col·loquen *en alguna relació* amb els dos primers. Aneu fent això, fins que tots els pupitres tornin a ser a la classe.

Ara, dos alumnes es posen a un costat de la classe, dos més es posen a la paret davantera de la classe (és a dir, a la paret de la pissarra, cap a la qual abans tots miraven), i dos més es posen al fons de la classe. Que cadascun d'aquests alumnes descrigui, des del seu lloc, la forma que ara han pres els pupitres, és a dir, la manera com ell els veu disposats a l'habitació.

[Vegeu l'entrada "Relacions" en els Índexs Temàtics d'Exercicis d'aquest Manual i de *Recerca Filosòfica*.]

Episodi 2 (pàgs. 33-34)

L'estat de consciència i els seus objectes

Al començament de l'episodi, la Mireia li diu, a la Pimi, que pot pensar i es pot vestir ahora. Sembla que vol dir que és possible de pensar en coses que no siguin simplement les que s'estan fent. La Pimi fa veure que no ha sentit la Mireia i passa a analitzar el seu propi estat de consciència. S'adona que cada una de les seves reflexions té un objecte. No pensa només en el buit. Pensa en gent que es lleva, que es vesteix, que esmorza i que es prepara per anar a l'escola.

¿Som sempre conscients d'alguna cosa?

No està clar que la Pimi estigués disposada a defensar que ser conscient sempre és ser conscient *d'alguna cosa*. Sembla que pensa que és fantàstic que pugui pensar en aquestes persones i en les coses que elles estan fent. "I jo estic aquí, al llit, pensant en ells." En cert sentit, la Pimi està recreant el món.

Relacions espacials i temporals

La Mireia assenyala que això que pensa la Pimi pressuposa que existeixen les relacions espacials. Hi afegeix que també existeixen unes relacions temporals. Exemples de relació espacial són "a prop de" i "lluny de". "Més tard que" seria una relació temporal. La resposta de la Mireia a la Pimi, que afirmava que l'espai i el temps només són *paraules*,

es troba a 34,11-13: "Quan parlem del temps, volem dir 'abans que' i 'més tard que'. Quan parlem de l'espai, volem dir 'a prop' i 'lluny'." Per primera vegada, la Pimi entén el que li ha dit la Mireia, i és una revelació per a ella. Espai i temps no són paraules buides; tracten de relacions. Tal com diu la Pimi: "L'espai està fet de relacions espacials i el temps està fet de relacions temporals." El que no li queda clar, a la Pimi, en aquest moment és la relació entre l'*espai* i les relacions espacials. ¿És l'espai la *classe* de les relacions espacials? ¿És la *família* de les relacions espacials? ¿O bé és una mena de context els membres del qual són relacions d'espai? Aquestes possibilitats encara han de ser explorades.

5.2.1 PLA DE DISCUSSIÓ: Pensar i relacions (p. 33,17)

1. Quan penses, ¿pots pensar en *coses sense relacions*? Per exemple, ¿pots pensar en el teu llit sense pensar en ell en relació amb la teva habitació, o en relació amb tu?
2. Quan penses, ¿pots pensar en *relacions sense coses*? Per exemple, ¿pots pensar en la igualtat sense pensar en coses que són iguals les unes a les altres? ¿Pots pensar en la injustícia sense pensar en persones que són injustes les unes amb les altres?
3. Quan penses, ¿pots evitar de pensar *o bé en coses o bé en relacions*? (Si dius que sí, ¿en pots posar un exemple?)
4. Quan penses, ¿pots pensar *ahora en coses i en relacions*? Per exemple, ¿pots pensar en un amic teu i, ahora, pensar en les relacions que aquesta persona té amb tu, amb la seva habitació, amb la seva escola, amb la seva família, etc.?
5. Pensar, ¿consisteix potser a *descobrir relacions*?

[Vegeu l'entrada "Relacions" en els Índexs Temàtics d'Exercicis d'aquest Manual i de *Recerca Filosòfica*.]

5.2.2 EXERCICI: Relacions (explícites i implícites) i parts de l'oració (p. 33,19-25)

Les relacions es poden expressar amb símbols, i no cal que aquests símbols siguin paraules. Per exemple, hi ha relacions aritmètiques "més petit que", "més gran que" i "igual a" (<, >, =).

Tanmateix, generalment mirem d'expressar les relacions per mitjà del llenguatge. Llavors les parts de l'oració presenten certes diferències. Els *noms* serveixen, habitualment, per indicar coses; aquestes coses són els termes entre els quals s'estableix la relació. Les relacions, però, s'indiquen gairebé sempre per mitjà de *verbs*, *adjectius* i *adverbis* –sols o combinats–, amb l'assistència ocasional de les *proposicions*.

Per exemple, considerem el que està pensant la Pimi "en aquest moment":

tothom es lleva
es vesteix
esmorza
es prepara per anar a l'escola
la Isabel es renta les dents
la Victòria es menja una torrada
en Bernat es corda les sabates

Quan examinem una oració, no ens hem pas d'acontentar amb la identificació de les seves diverses parts o amb la constatació dels significats alternatius que cada paraula pot

tenir. També podem dur a terme una anàlisi ben útil si despleguem les relacions indicades per l'oració. Per exemple, agafem aquesta oració:

l'Enric planxava la camisa.

Els noms de la oració són *Enric* i *camisa*, i indiquen explícitament una persona particular (l'Enric) i una cosa (la camisa), entre les quals existeix una relació expressada pel verb *planxava*. (La relació roman encara que ho passem a la forma passiva, mentre també capgirem els termes: "La camisa era planxada per l'Enric".)

Ara bé, implícitament encara hi ha una tercera cosa en aquesta oració: la planxa. D'aquí que se suggereixin relacions addicionals: de l'Enric amb la planxa, i de la planxa amb la camisa.

Mira si, en les oracions següents, saps identificar les relacions *indicades explícitament* i les *sugerides implícitament*.

1. La Maria passeja el gos.
2. El futbolista va xutar la pilota.
3. El gat va esgarrapar la porta.
4. L'Eduard va pensar en el circ.
5. En Jordi va tirar una pedra a la bassa.
6. L'Àlícia i l'Esther anaven agafades de la mà.
7. Tots els de la classe van compartir el pastís.
8. En Sam i la Sió van pujar al turó.
9. La lluna mirava malament al sol.
10. El mag va agafar una carta de la taula.

En aquests exemples, estàs treballant amb noms i verbs, de manera que les relacions —tant les indicades explícitament com les simplement suggerides— són d'un sol tipus. Tanmateix, quan s'usen adjectius o adverbis, aleshores entra a escena un altre tipus de relació. Heus aquí alguns exemples de relacions expressades per mitjà d'adjectius:

La terra és més gran que la lluna.

L'autobús feia més soroll que una metralladora.

La rosa era més vermella que el clavell.

Aquests casos són, òbviament, comparacions, i comparacions explícites. Les comparacions, però, també poden ser implícites. Per exemple, si algú es refereix a "la casa gran del racó", evidentment fa una comparació implícita amb altres cases; dir "la rosa és vermella" implica una comparació amb roses que són blanques i roses. ¿Quines comparacions queden implícites en les oracions següents?

1. La Teresa jugava amb un gos petit.
2. El mar està en calma aquesta nit.
3. A mesura que s'acostava la tempesta, el vent era més fort.
4. Des de la casa es tenia una bona vista de la ciutat.
5. Les opinions que en Jep tenia de les noies eren molt confuses.

De manera semblant, també podem considerar que els adverbis fan comparacions explícites o implícites:

1. En Jordi es va oposar enèrgicament a la proposta.
2. L'Albert va lluitar valentament amb el lleó.
3. Els pares de la Rosa se la miraven orgullosament.
4. Els homes van maltractar cruelment els ocells.
5. La Victòria es va distanciar fàcilment dels nois que la perseguïen.

¿Sabries dir quines són les comparacions implícites a cadascun dels casos anteriors?

[Vegeu les entrades: "Comparacions", "Oracions" i "Gramàtica" d'aquest Manual; "Relacions" d'aquest Manual i de *Recerca Filosòfica*.]

5.2.3 EXERCICI: Moure coses (p. 33, 20-25)

Mentre ets a casa, pensa en una cosa que et sembla que hauria d'estar en un lloc diferent del que ara ocupa a la casa. Trasllada l'objecte d'un lloc a l'altre. Digues ara, en una sola oració, què has fet.

Després, que la classe ajunti totes les oracions i fes-ne un poema de grup.

Potser voldràs nomenar algun alumne perquè faci d'"editor" i decideixi l'ordre de les oracions en el poema de grup. Però també podeu decidir l'ordre en grup.

[Vegeu l'entrada "Oracions" a l'Índex Temàtic d'Exercicis d'aquest Manual.]

5.2.4 EXERCICI: Descobrir relacions (p. 33, 20-25)

I. Agafa un full de paper en blanc i, amb un llapis de color o bé amb pintura, fes una taca cap al centre del paper. Ara,

1. ¿Quines relacions hi ha entre la taca i els marges del paper?
2. ¿Quina relació hi ha entre el color de la taca i els altres colors que tu coneixes?
3. ¿Quina relació hi ha entre la forma de la taca i la forma de la pàgina?
4. ¿Et pots imaginar una taca que no tingui cap relació amb res?

II. Pensa en una cosa d'algun tipus: un xiulet, un bastó de xiclet, una pissarra, un autobús, un edifici.

1. ¿Quines relacions hi ha entre les parts de la cosa i la cosa sencera?
2. ¿Hi ha relacions entre una part d'una cosa i les altres parts de la mateixa cosa?
3. ¿Hi ha relacions entre les parts de la cosa i les parts d'altres coses?

[Vegeu l'entrada "Relacions" en els Índexs Temàtics d'Exercicis d'aquest Manual i de *Recerca Filosòfica*.]

5.2.5 EXERCICI: Ambigüitats (p. 33, 26-27)

1. Gina: "¿Qui preferiries que se't mengés: un lleó o un tigre?"
Pau: "Realment, no em sembla que ho pogués decidir jo en cap dels dos casos."
2. Notícia del diari: "Tot i que fosqueja de valent, el pronòstic meteorològic sembla indicar cels sense precipitacions."
3. Diari de l'escola: "Pròximament, hi haurà una altra sèrie d'activitats. Començarà el Sr. Cases, que ens donarà una lliçó de delinqüència juvenil."
4. Diari de l'escola: "En la segona conferència, el Dr. Puig parlarà d'algunes substàncies verinoses que els nens poden ingerir a casa."
5. Pere (a un Sr. del carrer): "¿Sa-a-ap on és l'esco-co-co-la de tar-tar-ta-mu-uts?"
Senyor: "¿Però si tu ja en saps!"
6. Nora: "¿Saps que la Mirna ahir va perdre els seus pares?"
Blanca: "¿Què dius! ¿En un accident?"
Nora: "No, en uns grans magatzems."
7. Clienta (a la botiga): "El meu nen ja fa tres mesos que camina."
Venedora: "¿Caram, si que deu ser lluny!"

8. Amo de la botiga: "Et llogaré si em demostres que ets una persona responsable."
Martí: "Doncs, miri, sempre que en passa alguna a casa, els meus germans es giren cap a mi i diuen: '¡El responsable és en Martí!'"

[Vegeu l'entrada "Ambigüitat" en els Índexs Temàtics d'Exercicis d'aquest Manual i de *Recerca Filosòfica*.]

5.2.6 EXERCICI: Comparar relacions (p. 33,26 - 34,2)

1. Mira't al mirall aquest vespre. Torna't-hi a mirar demà al matí. Llavors, completa l'oració següent:
Ahir al vespre semblava
aquest matí semblava
2. Descriu la diferència entre els sabors de dues begudes no alcohòliques:
..... té gust de,
però té gust de
3. Descriu la diferència entre dutxar-se i prendre un bany.
Dutxar-se és com,
però banyar-se és com

[Vegeu les entrades: "Comparacions" d'aquest Manual; "Relacions" d'aquest Manual i de *Recerca Filosòfica*.]

5.2.7 EXERCICI: Analogies "com si" (p. 34,15)

Quan la Pimi entén el que la Mireia vol dir, comenta: "Va ser com si se m'encengués una bombeta". Aquí s'han d'observar dues coses.

1) Hi ha una analogia implícita: veure el que vols dir és com tenir una bombeta al cap que s'encén. L'analogia és implícita en tant que s'ha de reconstruir perquè adquireixi la forma usual d'una analogia.

2) L'us de "com si" planteja una qüestió: ¿és possible que *totes* les analogies puguin ser enteses com a hipotètiques? En el nostre exemple, podríem dir: "Si veig el que vols dir, aleshores se m'encén una bombeta." Aquesta és una manera d'entendre les analogies. Mirem fins a quin punt aquest enfocament pot funcionar bé en alguns exemples concrets. Heus aquí algunes analogies. ¿Les pots reconstruir en forma d'enunciats "Si.... aleshores...."?

(Exemple: Els gatets són als gats com els cadells són als gossos.

Versió reconstruïda: Si els gatets són les cries dels gats, aleshores els cadells són les cries dels gossos.)

1. 3 és a 6 com 5 és a 10.
2. Les tecles de les màquines d'escriure són a les màquines d'escriure com les tecles dels pianos són als pianos.
3. Les claus de casa són a les cases com les claus de contacte són als cotxes.
4. Els envasos són a la llet com les bosses són a les patates.
5. La mantega és a la torrada com el tomàquet és al pa.

6. La pluja és als bassals com la neu és als nevassos (=munts de neu).
7. Menjar és a sentir-se tip com no menjar és a sentir-se afamat.
8. L'amor és a l'odi com l'esperança és a la desesperació.
9. Els cacauets són als elefants com la llet és als gats.
10. Els colors són als artistes com els sons són als compositors.

Observa que, quan mires de reconstruir aquestes oracions en forma de "Si... aleshores...", estàs *obligat* a establir les relacions que es comparen. Estàs forçat a ser explícit: "Si 3 és la meitat de 6, aleshores 5 és la meitat de 10"; "si la pluja és la causa dels bassals, aleshores la neu és la causa dels nevassos".

[Vegeu l'entrada "Analogia" a l'Índex Temàtic d'Exercicis d'aquest Manual.]

5.2.8 EXERCICI: Relacions espacials (p. 34,17-18)

Per fer aquest exercici es necessiten:

- un grapat d'etiquetes adhesives o bé cel.lo,
- un cabdell de cordill,
- una caps de globus.

I. Cadascú tria dos objectes de la classe que semblen tenir una relació entre ells.

Per exemple:

- La porta és *davant per davant* de la finestra.
- La cadira és *al costat del* pupitre.
- El terra és *a sota* la taula.
- La pissarra és *prop de* l'armari.

Ara, tu (el/la mestre/a) talles un tros de cordill que arribi a unir els dos objectes i fixes els dos extrems del cordill als objectes.

Finalment, demanes a la classe que et diguin quines relacions has volgut expressar.

II. Cadascú agafa un globus.

El primer infla el seu globus i el deixa anar. Llavors talla un tros de cordill que sigui tan llarg com el viatge que ha fet el globus: s'enganxa un extrem del cordill allà on la persona es trobava quan ha deixat anar el globus, i l'altre extrem, allà on el globus ha anat a parar.

El següent deixar anar el seu globus des del lloc on ha anat a parar el primer, i continua així el camí del cordill. Tothom fa el mateix, l'un després de l'altre.

Resultat: potser una composició de cordill. O potser una classe molt entortolligada!

[Vegeu l'entrada "Relacions" en els Índexs Temàtics d'Exercicis d'aquest Manual i de *Recerca Filosòfica*.]

Exemples de relacions

Quan la Pimi pregunta al Sr. Moliner què és una relació, aquest li contesta, primer, que és "una connexió". Després, però –potser perquè no està ben segur de la correcció de la seva resposta–, ho pregunta als altres. Llavors, uns quants membres de la classe en posen exemples: la Isabel suggereix les relacions familiars; en Ricard menciona les relacions numèriques; la Joana parla de relacions verbals; en Tomi assenyala que les coses tenen relacions, i posa com a exemple les relacions part-tot; i en Robert discuteix les relacions que les paraules tenen amb les coses. Les il·lustracions d'en Robert són "denotatives", és a dir, les seves paraules indiquen (es refereixen a, denoten) alguns objectes particulars o conjunts d'objectes del món exterior.

[Aquí s'usa "denotació" en un sentit lògic o filosòfic, no en un sentit ordinari o literari. En el sentit lògic, una paraula *denota* els casos concrets a què es refereix, mentre que *connota* un significat, un sentit, una definició abstracta. Així, la paraula "mare" *denota* totes les persones concretes que són mares, i *connota* el significat de "progenitor femení". Es pot dir, doncs, que "denotació" és "referència", i que "connotació" és "significat". En certs casos, no hi ha denotació, però sí connotació; per exemple, "unicorn" no es refereix a res, perquè no existeix cap objecte que sigui un unicorn, però en canvi significa "animal en forma de cavall o de boc blanc amb una llarga banya recta al front". En el sentit ordinari o literari mencionat abans, la denotació literària coincideix amb la connotació lògica, i la connotació literària es refereix, en canvi, a les implicacions semàntiques de la paraula. Seguint amb el mateix exemple, la denotació literària de "mare" seria "progenitor femení", i la connotació consistiria en les associacions que la paraula "mare" comporta, com ara "caliu", "amor maternal", etc.]

¿Com s'han de definir les relacions?

La Pimi no queda satisfeta. Admet que els exemples han sigut bons. Però deixa entendre que els exemples no equivalen a una definició, i diu que encara vol saber què són les relacions. L'observació de la Pimi és perfectament legítima. Sembla que digui: si vull saber què significa la paraula "ciutat", no n'hi ha pas prou d'anomenar unes quantes ciutats. El que vull és una definició, és a dir, vull conèixer les característiques essencials d'una ciutat.

La Pimi nega que els altres facin una contribució a la recerca

En aquest punt, la Pimi no obté resposta. El Sr. Moliner sembla a punt de tornar al seu terme "connexions", però la Pimi tampoc no sembla disposada a acceptar-ho. Llavors diu: "Ho he d'esbrinar tot pel meu compte." En vista de l'important ajut que ha rebut de la classe i del Sr. Moliner, l'afirmació de la Pimi resulta més aviat estranya. ¿És que no veu que la classe s'està convertint en una comunitat de recerca? ¿Per què es nega a reconèixer les contribucions dels altres?

5.3.1 EXERCICI: Tipus de relacions (p. 35, 6-28)

Cinc membres de la classe identifiquen cinc tipus diferents de relacions:

Isabel: relacions familiars

Ricard: relacions numèriques

Joana: relacions verbals

Toni: relacions part-tot entre les coses

Robert: relacions semàntiques: paraula-cosa

Encara queden, però, set membres de la classe que no han ofert cap exemple. Són la Cati, en Nic, en Gerard, la Xita, la Victòria, en Bernat i la Pimi. ¿Se t'acuden tipus de relacions que ells podrien haver suggerit? I de cada tipus, ¿quants exemples en podries posar?

[Vegeu l'entrada "Relacions" en els Índexs Temàtics d'Exercicis d'aquest Manual i de *Recerca Filosòfica*.]

5.3.2 EXERCICI: Oracions (p. 35, 18-20)

En general, hi ha dos tipus d'oracions:

1) les que són o verdaderes o falses (normalment conegudes com a "enunciats" o "asserccions");

2) les que no són ni verdaderes ni falses (p.e., preguntes, ordres, exclamacions).

Classifica les oracions següents en asserccions (A), exclamacions (E), interrogants (I) o ordres (O):

A E I O

1. Jep: "¡Oh, quina ràbia que em fa haver-me de llevar tan aviat!"
2. Ona: "¿Em pot canviar el color dels ulls?"
3. Sam: "Plou molt a Hawaii."
4. Eli: "¡Els de tercer, que facin fila al costat de la porta!"
5. Pim: "En Martí Luther King va néixer a la Xina."
6. Mel: "Avui és dimarts, oi?"
7. Ava: "¡Quina manera d'administrar la casa!"
8. Roc: "¡No enraonis, escolta!"
9. Isa: "Un ocell moll no vola mai endarrera."
10. Ari: "¿No arribarem mai al capítol sis?"

[Vegeu les entrades "Oracions", "Gramàtica" i "Relacions i llenguatge" d'aquest Manual.]

5.3.3 EXERCICI: Relacions part-tot (p. 35, 21-23)

Completa les oracions següents:

1. Si la roda és part d'una bicicleta, aleshores el patí és part d'un
2. Si els cordons són part d'una sabata, aleshores els botons són part d'una
3. Si un tauló d'anuncis és part d'una paret, aleshores un és part d'un terra.
4. Si una lletra és part d'una paraula, aleshores una ploma és part d'un

5. Si la superfície d'una taula és part d'una taula, aleshores la
6. Si un segon és part d'un minut, aleshores un minut és part d'una
7. Si un mil·límetre és part d'un centímetre, aleshores un és part d'un quilòmetre.
8. Si un petricó és part d'un porró, aleshores un és part d'un hectòlitre.
9. Si el gelat és part d'un sorbet, aleshores la llet és part d'un
10. Si l'àncora és part d'un vaixell, aleshores una pasarel·la marítima és part d'un

[Vegeu l'entrada "Relacions" en els Índexs Temàtics d'Exercicis d'aquest Manual i de *Recerca Filosòfica*.]

5.3.4 EXERCICI: Paraules i coses (p. 35,25-26)

1. ¿És una paraula "paraula"?
2. ¿És un gat la paraula "gat"?
3. ¿Són paraules els gats?
4. ¿És una paraula "gats"?
5. ¿Té pèl la paraula "gat"?
6. ¿Això [ES VEU UN GAT] és un gat, o bé una imatge d'un gat?
7. ¿Això [ES VEU UN QUADRE D'UN GAT] és un gat, o bé una imatge d'un gat?
8. ¿"Gat" és una paraula, o bé una imatge d'una paraula?
9. ¿És [ES VEU UN QUADRE ON HI HA ESCRIT: PARAULA] una paraula, o bé una imatge de la paraula "paraula"?
10. ¿Això [ES VEU UN QUADRE D'UN GAT] és una imatge d'un gat, o bé una imatge d'una imatge d'un gat?
11. Això [ES VEU UN GAT D'ESQUENA] és un gat vist de l'altre costat. ¿Quin aspecte té una paraula vista de l'altre costat?
12. ¿Quina relació hi ha entre els gats i la paraula "gat"?
13. ¿Quina relació hi ha entre les paraules i la paraula "paraula"?

[Vegeu les entrades "Paraules i coses", "Paraules" d'aquest Manual.]

5.3.5 EXERCICI: Els exemples, ¿poden servir per definir? (p. 36,4-5)

La Pimi lamenta que, malgrat que els seus companys de classe han ofert bons *exemples* de relacions, ella encara no sap què són les relacions.

Està dient que els exemples no són equivalents a una *definició*.

I, tanmateix, quan es tenen exemples, es pot començar a pensar en maneres de construir una definició.

Un cotxe Ford o un Chevrolet (o qualsevol altra marca) és un *exemple* d'automòbil.

La definició que dona el diccionari d'"automòbil" és "vehicle terrestre –generalment muntat sobre quatre o més rodes–, capaç de produir la seva pròpia força motriu i que es pot desplaçar i pot ser guiat segons el voler del seu conductor".

En els casos següents, quan tinguis una definició, posa exemples, i quan tinguis exemples, troba una definició.

Paraula
Aeronau

President

Definició

Vehicle capaç de superar la gravitació terrestre.
Cap del Govern autònom de Catalunya.

Exemples

Milionari
Nació
Queviures

Substàncies comestibles que
proporcionen energia.

Rockefeller, Onassis
França, Alemanya

[Vegeu l'entrada "Definició" a l'Índex Temàtic d'Exercicis d'aquest Manual.]

5.3.6 EXERCICI: Esbrinar coses (p. 36,11-12)

Heus aquí una colla de qüestions. Però no s'han de contestar, sinó que t'has de limitar a dir si les coses de què es parla poden ser esbrinades (PSE) o no (NPSE).

Per exemple, "¿Quants fan dos i dos?" planteja un problema que es pot resoldre. Però, "¿Porten mitjons verds els unicorns?", planteja un interrogant que no es pot respondre.

PSE NPSE ?

1. Maria: "¿Quantes línies rectes hi ha en un cercle?"
2. Olga: "¿Quants punts hi ha en una línia?"
3. Narcís: "¿És groga o verda la veritat?"
4. Teo: "Serà un dimarts el primer dia de l'anyvinent?"
5. Sara: "¿Què rellisca més: l'amor o l'esperança?"
6. Eva: "¿Quin país hi ha directament al sud de Romania?"
7. Ramon: "¿Què és més fred: l'aigua o el ferro?"
8. Romà: "¿Quina diferència hi ha entre una marieta i una lluernà?"
9. Anna: "Si sóc estrangera, ¿quina edat he de tenir per poder votar?"
10. Toni: "¿És broma broma això?"

[Vegeu l'entrada "Esbrinar" a l'Índex Temàtic d'Exercicis d'aquest Manual.]

5.3.7 EXERCICI: Esbrinar coses pel teu compte (p. 36,11-12)

Indica si es tracta de coses que t'agradaria esbrinar pel teu compte o bé si són coses que t'estimaries més preguntar a algú altre. Després, explica a la classe per què has donat les respostes que has donat.

PEL TEU
COMPTE

PREGUNTAR?

1. L'ortografia d'una paraula
2. El resultat d'una divisió llarga
3. El nom del tercer President de la Generalitat
4. El que t'agradaria per al teu aniversari
5. El títol d'una història que has escrit
6. Com es juga al pòquer
7. Per què es fa fosc a la nit
8. Si existeixen els ovnis
9. El reglament del futbol
10. Què és un amic
11. La teva història preferida
12. Com arribem a saber-les, les coses

[Vegeu l'entrada "Esbrinar" a l'Índex Temàtic d'Exercicis d'aquest Manual.]

Episodi 4 (pàgs. 36-39)

La relació de "representar"

Ara que els nens es prenen seriosament les relacions, sembla que en Bernat ha pensat en alguna manera d'expressar relacions. Segurament que no n'hi ha prou de dir –com ha fet en Robert a la pàgina 35– que la paraula "muntanya" té relació amb totes les muntanyes que existeixen. En Bernat ho vol simbolitzar tot plegat: la paraula "muntanya", la muntanya mateixa, i la relació que resulta entre totes dues. Per això dibuixa una fletxa que expressa la relació "representar". La paraula "muntanya" *representa* (és un signe que fa presents) muntanyes, i la fletxa *representa* (és un signe que fa present) la relació de representació.

L'analogia del Sr. Moliner

En Bernat passa a demostrar a la pissarra que la paraula "relacions" té relació amb "lluny i a prop" i amb "abans i després". De fet, el Sr. Moliner presenta la qüestió en forma d'analogia, i en Bernat ho accepta: la paraula "relacions" és a "lluny i a prop" o a "abans i després" el mateix que la paraula "muntanya" és a muntanyes de debò.

¿On són les relacions?

Ara la Pimi vol saber on són les relacions. Per començar, suposa que les paraules i les idees estan "en les nostres ments", mentre les muntanyes estan "en el món". El Sr. Moliner admet, amb certa precaució, que aquesta és una manera d'expressar-ho.

Relacions espacials i temporals

La Pimi passa ara a argumentar, anàlogament, que la paraula "relació" i la idea de relació estan "en les nostres ments", però que les "relacions de debò" estan en el món. Sembla dir que l'espai i el temps poden ser considerats reals si se'ls considera com a conjunts de relacions "reals".

L'analogia de la Pimi

Però la Pimi encara no ha acabat. No en té prou d'haver arribat a la idea que l'espai i el temps estan fets de relacions, i passa a argumentar que, de manera semblant, les nostres ments han d'estar fetes de les paraules i de les idees que representen aquelles relacions reals. Tal com el Sr. Moliner diu: "És una analogia molt bonica, Pimi".

¿És una dimensió la ment?

El Sr. Moliner surt corrents, però abans introdueix encara un altre concepte en la discussió. Tot marxant, murmura en veu baixa: "Espai i temps són dimensions. Però, podria la ment..." No acaba la seva especulació. ¿Es preguntava potser si la ment era una dimensió? La paraula "dimensió" ens és la mar de familiar en casos com "alçada", "pes" i

"amplada". Però, alçada, pes i amplada no tenen existència en –i per– si mateixos. En canvi, existeixen coses que, quan es mesuren, resulten ser altes, pesants, amples, fondes. Semblantment, pot ser que el Sr. Moliner es preguntés si la ment té existència en –i per– si mateixa, i que consideri la possibilitat -suggerida per la Pimi- que "ment" sigui un nom que donem al context relacional dels nostres pensaments.

5.4.1 PLA DE DISCUSSIÓ: Relacions (p. 36,27-37,2)

1. ¿Quina relació hi ha entre una cabana i un castell?
2. ¿Quina relació hi ha entre sumar i restar?
3. ¿Quina relació hi ha entre setmanes i mesos?
4. ¿Quina relació hi ha entre París i França?
5. ¿Quina relació hi ha entre glaç i vapor?
6. ¿Quina relació hi ha entre alcohol i embriaguesa?
7. ¿Quina relació hi ha entre giravoltar i mareig?
8. ¿Quina relació hi ha entre la velocitat del so i la velocitat de la llum?
9. ¿Quina relació hi ha entre maduixes i nata?
10. ¿Quina diferència hi ha entre relacions i coses?
11. ¿Com s'assemblen relacions i coses?
12. Si no hi haguessin coses, ¿encara hi podria haver relacions?
13. Si no hi haguessin relacions, ¿encara hi podria haver coses?
14. ¿És possible que hi hagi una cosa sense cap relació?
15. ¿Pot una cosa tenir relacions a l'interior d'ella mateixa? ¿Pots posar-ne un exemple?

[Vegeu l'entrada "Relacions" en els Índexs Temàtics d'Exercicis d'aquest Manual i de *Recerca Filosòfica*.]

5.4.2 EXERCICI: Relacions espacials i temporals (p. 37,6-14)

Construeix oracions amb les paraules o expressions següents que indiquen relacions espacials o temporals:

<i>Relacions espacials</i>		<i>Relacions temporals</i>
a sota de	prop de	abans de
a sobre de	apartat de	després de
més alt que	en el centre de	poc abans de
més baix que	al marge de	poc després de
a l'esquerra de	enmig de	molt abans de
a la dreta de	cap a	molt després de
damunt	lluny de	anterior a
dessota	al nivell de	posterior a
a prop	oposat a	a la mateixa hora que
lluny	en la mateixa	fa molt, molt de temps que
	direcció que	

[Vegeu les entrades: "Relacions espacials" d'aquest Manual; "Temps" d'aquest Manual i de *Recerca Filosòfica*.]

5.4.3 EXERCICI: Idees (p. 37,17)

El que una persona pensa és un *pensament*.

Una *idea* és un tipus especial de pensament. És una manera possible de resoldre un problema. (Sovint les idees prenen la forma "Si..., aleshores..." o contenen la paraula "si".)

A més d'idees, hi ha molts altres tipus de pensaments. Per exemple, hi ha *records* (els nostres pensaments d'allò que ja ha estat) i *imaginacions* (els nostres pensaments d'allò que podria ser).

Classifica els pensaments següents en idees (ID), records (R), imaginacions (IM) i altres (A):

ID R IM A

1. Polzet: "Em penso que podré trobar el camí de tornada si vaig llançant molles de pa."
2. Aladí: "Si torno a fregar la llanterna, el geni potser tornarà."
3. Àlícia: "Em pregunto què hi deu haver a l'altra banda del mirall."
4. Fesolet: "Segur que aquestes mongetes es convertiran en una mongetera que arribarà fins al cel."
5. Lleó: "¡Mare meva, però si és l'Androcles! ¿Qui se'n podria oblidar?"
6. Bella: "Bèstia, ¿deixaràs anar el meu pare si prometo casar-me amb tu?"
7. Tom Sawyer: "Si vull fer campana, he de trobar una bona excusa."
8. El sastre valent: "Tothom sap que una vegada en vaig matar set d'un sol cop."
9. Mussol: "¿Què caram és una cullera simòtica?"
10. Patufet: "Si porto la bufanda, potser no se'm gelaran els dits dels peus."

[Vegeu les entrades: "Idea", "Recordar", "Pensar i pensaments" d'aquest Manual; "Pensaments", "Pensar" de *Recerca Filosòfica*; "Imaginar" d'aquest Manual i de *Recerca Filosòfica*.]

5.4.4 EXERCICI: Ment (p. 38,4)

[La paraula "ment" pot significar, de manera general, el conjunt de les facultats psíquiques ("El poder de la ment és extraordinari") o també, específicament, la facultat cognoscitiva anomenada "intel·ligència" ("Té una ment privilegiada"). Aquests dos significats són els que també tenen l'adjectiu "mental" i l'adverbi "mentalment".

La paraula "esment" només s'usa en frases verbals i sempre indica la presència d'alguna cosa a la ment o l'atenció que es posa en alguna cosa. Usat com a verb, "esmentar" és "fer esment d'alguna cosa o d'algu".

Considera les expressions següents i digues si fan referència a la ment en general (M), a la intel·ligència (I), a l'atenció mental que es posa en alguna cosa (AM), o bé si tenen algun altre sentit (Al).

M I AM Al

1. "Té poders per llegir la ment dels altres."
2. "La ment pot dominar la matèria."
3. "Mentalment, ja faig vacances."
4. "Para esment en el que fas."
5. "Els monjos fan oració mental."
6. "Encara té la ment molt clara."
7. "Ho esmentaré al director immediatament."
8. "Li he fet un transfert mental."
9. "Té una mentalitat molt oberta."
10. "Té un quoficient mental altíssim."
11. "La ment sana, en un cos sà."
12. "M'he quedat amb la ment en blanc."]

[Vegeu l'entrada "Ment" en els Índexs Temàtics d'Exercicis d'aquest Manual i de *Recerca Filosòfica*.]

5.4.5 EXERCICI: "Veure" (p. 38,15)

La paraula *veure* té una colla de significats diferents, però dos del més familiars i importants són aquests:

1. Percebre amb els ulls la imatge d'un objecte;
2. Percebre amb l'enteniment, adonar-se, entendre, constatar.

Quin d'aquests dos sentits s'expressa en les oracions següents:

1 2 ?

1. "És quan dormo que hi veig clar..."
2. "¡Ah, ara ho veig!", va dir el cec.
3. "Una vegada em vaig donar un cop al cap, i vaig veure les estrelles."
4. "Quan és negra nit, no es pot veure res."
5. "L'home parlava molt, però no vèiem on volia anar a parar."
6. "El mestre es va fregar la barbeta i va dir lentament: 'Vejam...'"
7. "Ho sento, però la meva germana no et vol veure."
- [8. "Se n'ha anat a veure món."
9. "M'he vist amb ell, i ho hem discutit tot."
10. "Li agrada molt fer-se veure."
11. "És bo, però s'hi fa veure."
12. "Li he fet veure el meu punt de vista."
13. "He fet veure que no ho veia."
14. "¡Aquest bitllet, ja l'has vist prou!"
15. "Ara no hi veig de cap ull."
16. "Segons que es veu, tinc grip."
17. "Vet aquí el teu error."
18. "Ara sí que em veig perdut."
19. "No tinc res a veure amb tot això."
20. "Ves, si n'ets, de despistat."]

[Vegeu l'entrada "Mirar" a l'Índex Temàtic d'Exercicis d'aquest Manual.]

5.4.6 EXERCICI: "Representar" (p. 38,23)

L'expressió "representar" pot significar moltes coses diferents. A cadascun dels exemples següents se suggereixen uns quants significats possibles. Tria els que et semblin més apropiats.

1. "Aquesta pintura vol *representar* la Revolució Francesa."
(imitar) (dibuixar) (fer present) (significar) (substituir)
2. "Opino que les paraules *representen* coses."
(aparentar) (significar) (imitar) (expressar) (encarnar) (reemplaçar) (fer present)
3. "Vam *representar* el Hamlet de Shakespeare."
(exposar) (reproduir) (imitar) (executar) (figurar) (estrenar) (posar en escena)
4. "Aquest alumne *representa* la classe."
(significar) (figurar) (interpretar) (donar) (simbolitzar) (cap d'ells)
5. "*Represento* una casa d'embotits."
(fer de representant) (viatjar) (ser agent comercial) (ser venedor) (tots ells)
6. "La directora *representava* vint anys menys."
(imitar) (expressar) (aparentar) (donar) (significar)
7. "¿Què hi *representes* tu, aquí?"
(fer) (significar) (pintar) (imaginar) (intervenir) (simbolitzar) (substituir)

5.4.7 EXERCICI: Ment i analogia (p. 38,21-28)

La Pimi diu que, si l'espai i el temps estan fets de relacions, potser les nostres ments estan fetes de les paraules i de les idees que representen aquelles relacions. El Sr. Moliner diu que la Pimi està fent una *analogia*. L'analogia és la comparació d'una relació amb una altra. És una relació entre dues relacions.

Per exemple, algú podria dir:

La relació entre la mà i els seus dits és la mateixa que la relació entre el peu i els seus dits.

O bé, més simplement:

Les mans són als dits de la mà com els peus són als dits del peu.

L'analogia és *bona* quan les relacions que es comparen són molt semblants.

L'analogia *no* és *bona* quan les relacions que es comparen no són gaire semblants.

¿Diries que les analogies següents són bones o no?

1. La meva ment és al meu cos com l'aire és a la terra.
2. La meva ment és al meu cos com res és a quelcom.
3. Els meus pensaments són al meu cervell com les veus són a un telèfon.
4. La meva ment conté sentiments igual com un oceà conté onades.
5. Els meus pensaments es mouen en una direcció tal com un riu discorre en una direcció.
6. Els meus pensaments estan en la meva ment tal com l'aire està en els meus pulmons.
7. Els meus temors i esperances estan en la meva ment tal com els cocodrils i les girafes estan en el zoo.
8. La meva ment està en el meu cervell tal com la meva llengua està a la meva boca.
9. La meva ment conté els meus pensaments igual com una peixera conté peixos.
10. La meva ment és al meu cervell com la llum és a una bombeta.

[Vegeu les entrades: "Analogia" d'aquest Manual; "Ment", "Relacions" d'aquest Manual i de *Recerca Filosòfica*.]

5.4.8 EXERCICI: Comparacions de relacions: exactes i inexactes (p. 38,25-28)

I. ¿Quines de les comparacions següents són exactes (EX) i quines són inexactes (INEX)?

Quan trobis comparacions inexactes, digues *des de quin punt de vista* és feta la comparació.

EX INEX ?

1. Els pares són als fills com els germans grans són als germans petits.
2. 2 és a 4 com 4 és a 8.
3. Un patí és a un altre com un esquí és a un altre.
4. Les cadires són a les taules com els ganivets són a les forquilles.
5. Els quadrats són als cercles com els rectangles són als ovals.
6. Els globus són als dirigibles com els planadors són als avions.
7. Les fulles són als arbres com els maons són a les cases.
8. El formigó és a les carreteres com l'acer és als ponts.
9. Les cartes són als sobres com les pàgines són als llibres.
10. Els nois són a les noies com els homes són a les dones.

II. Inventa cinc noves comparacions de relacions que siguin exactes.

III. Inventa cinc noves comparacions de relacions que siguin inexactes.

[Vegeu les entrades: "Comparacions" d'aquest Manual; "Relacions" d'aquest Manual i de *Recerca Filosòfica*.]

5.4.9 EXERCICI: Comparacions inexactes de relacions (p. 38,25-28)

I. ¿Quines comparacions et semblen correctes i quines, no?

¿En quin sentit semblen correctes?

¿En quin sentit semblen incorrectes?

SEMBLEN SEMBLLEN
CORREC. INCORR. ?

1. Els gatets són als gats com els cadells són als gossos.
2. Caminar és a la terra com nedar és a l'aigua.
3. La salsa és a la carn com el suc és a les taronges.
4. L'amor és a l'odi com el foc és al gel.

5. Els cables són als telèfons com les ones són a les ràdios.
6. Els gatets són als cadells com els gats són als gossos.
7. Els camins són als carrers com córrer és a conduir.
8. Els camins són a córrer com els carrers són a conduir.
9. Un llibre és a una pel·lícula com una cançó és a una representació.
10. Un cop és a un bony com una inflor és a un sot.
11. Els amics són als enemics com el sucre és a la sal.
12. Una muntanya és a una vall com la desesperança és a l'orgull.

II. Construeix deu noves comparacions de relacions que siguin inexactes. Cinc d'elles que semblin correctes. I cinc que no ho semblin.

[Vegeu les entrades: "Comparacions" d'aquest Manual; "Relacions" d'aquest Manual i de *Recerca Filosòfica*.]

5.4.10 PLA DE DISCUSSIÓ: Dimensions (p. 39,9)

1. Hi ha moltes coses que són *llargues*, com ara escales i astes. ¿Existeix, però, una cosa que sigui *la llargada*?
2. Hi ha moltes coses que són *extenses*, com ara els oceans Atlàntic i Pacífic. ¿Existeix, però, una cosa que sigui *l'extensió*?
3. Tu ocupes lloc. La teva escola ocupa lloc. Tots els objectes físics ocupen lloc. ¿Hi ha, però, una cosa que sigui *l'espai*?
4. Dediques temps a fer els deures. Necessites temps per menjar. Passes molt de temps a l'escola. ¿Hi ha, però, una cosa que sigui *el temps*?
5. Imagina't que mesures un tauló i que descobreixes que fa 6 cm. de gruix, 22 cm. d'ample i 2 m. de llarg. ¿Són les seves *dimensions* això?
6. Si la llargada i l'amplada són dimensions, ¿podria ser que l'espai i el temps també fossin dimensions?
7. Si l'espai i el temps són les dimensions on s'esdevenen coses, ¿podria la *ment* ser la dimensió on s'esdevenen pensaments?
8. ¿Podries demostrar que no existeixen coses com l'espai o el temps?
9. ¿Podries demostrar que no existeix una cosa com la ment?
10. Tria una de les posicions següents, i dóna raons per defensar-la:
 - a) no existeix una cosa com la ment;
 - b) la ment és una dimensió;
 - c) la ment és un tipus de matèria, però és una matèria molt diferent de la que compona el cos;
 - d) la ment és un tipus de matèria, i és el mateix tipus de matèria que compona el cos.
11. ¿És possible que la llargada i l'amplada siguin reals, però que l'espai (com a dimensió) sigui una analogia?
12. ¿És possible que l'espai i el temps siguin reals, però que la ment (com a dimensió) sigui una analogia?

[Vegeu les entrades: "Espai" d'aquest Manual; "Ment", "Temps" d'aquest Manual i de *Recerca Filosòfica*.]

[SUGGERIMENTS I ORIENTACIONS

5.4.3:

Punt 5: Es diu que Androcles era un esclau romà que, havent-se escapat del seu amo, va ser capturat i condemnat a morir a l'arena. Un dels lleons, a qui Androcles havia curat una ferida, el va reconèixer i el va defensar. L'esclau va ser indultat. L'escriptor irlandès George Bernard SHAW, 1856-1950, va escriure sobre aquest tema la comèdia satírica *Androcles i el lleó* (1912).

5.4.4:

Punt 3: Aquí hi ha una ambigüitat. L'oració pot voler dir: "Amb la imaginació ja sóc de vacances, encara que continuï venint a la feina". O també: "El treball intel·lectual és suau, de manera que, en aquest sentit sí que faig vacances."

Punt 5: "Oració mental" tant pot voler dir "meditació" com "oració sense proferir paraules".

Punt 9: "Mentalitat" indica les qualitats mentals que posseeix una persona: la seva manera de pensar segons el seu nivell de cultura, formació o maduresa.]

AUTOAVALUACIÓ DEL MESTRE

1. ¿Veuen els alumnes que em mostro perplex, inquisitiu i/o que em plantejo qüestions durant les discussions?
2. ¿Expressen els alumnes les seves idees *pròpies* a través de la poesia, la prosa, la dansa o l'art?
3. ¿Entén cadascun dels alumnes les relacions part-tot?
4. ¿Els alumnes són més oberts entre ells? ¿I amb mi?
5. ¿Entenen els alumnes el que volen dir les relacions temporals i espacials?
6. ¿Sembla que cada alumne millora la capacitat de fer inferències correctes a partir del que diuen els altres?
7. ¿Estic preparat perquè un alumne dirigeixi demà la discussió? ¿Per què sí? ¿Per què no?
8. ¿Entenen les analogies els alumnes? ¿Com ho sé?
9. ¿Encara parlo massa?
10. ¿Sóc més conscient del que implica el mètode de recerca?

DIÀLEG A CLASSE

Data:

Tema:

¿QUÈ HAN ACONSEGUIT ELS ALUMNES AMB AQUEST CAPÍTOL?:

Habilitats específiques que s'han ensenyat:

Habilitats específiques que s'han reforçat:

Habilitats específiques que s'han de treballar en el futur:

EXERCICIS D'AQUEST CAPÍTOL QUE HAN ANAT BÉ:

Per què han anat bé:

AVALUACIÓ DELS ALUMNES

Alumnes que, durant els exercicis, moltes vegades han dirigit les respostes cap a mi:

Alumnes que, durant els exercicis, moltes vegades han dirigit les observacions cap a altres alumnes:

Alumnes que, durant les discussions, acostumen a raonar les seves opinions:

Alumnes que han estat molt silenciosos durant les discussions a classe:

Alumnes que no raonen les opinions que expressen:

Alumnes que convé que s'esforcin a dirigir els comentaris cap als altres alumnes més que no pas cap a mi:

Alumnes que convé que s'esforcin a treure inferències correctes a les discussions de classe:

Alumnes que potser cohibeixen els companys, de manera que aquests no parlen durant les discussions a classe:

Alumnes que necessiten l'encoratjament del mestre per treballar més les idees, especialment en el sentit de veure què se'n segueix, d'allò que diuen:

Alumnes que necessiten un ajut suplementari en alguna de les habilitats de pensament tractades en aquest capítol:

CANVIS QUE FARIA LA PROPERA VEGADA QUE FES AQUEST CAPÍTOL:

Exercicis paral·lels que usaria:

Altres fonts que tenen relació amb temes d'aquest capítol:

Temes d'aquest capítol que s'encavalquen amb temes que apareixen en altres matèries que ensenyem:

Literatura infantil:

* Històries

* Representacions

Pel·lícules:

Obres i projectes d'art:

Composicions i projectes musicals:

Exercicis de dansa:

Altres:

